

Inhoud

568 **Nieuw Burgerlijk Procesrecht**

Het burgerlijk procesrecht wijzigt per 1 januari 2002 vrij drastisch. De wijze van procederen in gewone dagvaardingszaken verandert, het kantongerecht verdwijnt (het onderscheid tussen kanton- en procureurszaken blijft) en het hof wordt de enige appèlinstantie. Een overzicht van de totstandkoming, uitgangspunten en gevolgen van de Wet herziening van het procesrecht voor burgerlijke zaken (in het bijzonder de wijze van procederen in eerste aanleg) en de Wet organisatie en bestuur gerechten.

562 **Vereenvoudiging met complicaties**

De algemeen deken opinieert over de belangrijkste wijzigingen in het Burgerlijk Procesrecht. Rechtspleging dient vooral goed en eerlijk te zijn en mag dus soms inefficiënt zijn. Verder ziet hij een mogelijk conflict tussen de geheimhoudingsplicht en de verplichting om namens de cliënt al de verzamelde en relevante feiten op te nemen in de dagvaarding. Tenslotte verzet het nemo-tenetur beginsel zich tegen een onbeperkte openhartigheid ten overstaan van een rechter die een aangifteplicht heeft.

564

564 **“Je moet niet alles in eens willen”**

Als het nieuwe procesrecht in eerste aanleg op 1 januari 2002 ingaat, is het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering 164 jaar oud. Hoe is de wet totstandgekomen? Wie waren erbij betrokken? En wat is de visie van Minister Korthals?

576

576 **Strengere eisen aan dagvaarding**

De tien belangrijkste wijzigingen in de nieuwe dagvaardingsprocedure zoals voorzien in wetsvoorstel 26.855. Vooral de centrale rol van de comparitie na antwoord heeft grote gevolgen. Alleen als niet wordt gecompareerd, behouden partijen het recht op re- en dupliek. Ook het recht op pleidooi verdwijnt in principe. Met de vernieuwingen zal de procesvoering in de meeste gevallen efficiënter verlopen, maar niet altijd.

582 **“Nieuwe regels zijn verdienstelijk, maar geen fundamentele herbezinning”**

De verzoekschriftprocedure nieuwe stijl is systematischer van opzet en vereist minder zoekwerk in het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering. Alle regels omtrent de verzoekschriftprocedure staan nu bijeen in één titel.

590

585 **Infokatern Alkmaar**

Het programma van zowel de huishoudelijke vergadering als de Ordevergadering; reisinformatie, plus waar te parkeren; overzicht van cafés en restaurants in Alkmaar; tips van de redactie. Kortom, een katern om mee te nemen op 27 en 28 september naar Alkmaar.

590 **Het Engelse procesrecht heeft een sterke case**

In Engeland is het civiel procesrecht fors op de schop genomen. Uitgangspunt is dat de rechter manager van het proces is. Ook beschikt hij over de nodige sancties om partijen te ‘beboeten’ die de rechtsgang frustreren.

594 **Interregnum: u nadert een gevaarlijke kruising**

Wat is het moment van betekening, aan wie wordt betekend en in welk land? Daar liggen valkuilen die Von Schmidt signaleert naar aanleiding van de EU-betekenningsverordening.

Déjà vu?

Er zijn mensen die menen dat alles al eens bedacht of gedaan is. Neem nu bijvoorbeeld het idee om tol te gaan heffen op bepaalde wegen met behulp van tolpoortjes. Niets nieuws onder de zon. De Romeinen deden het ons al voor.

Met het afschaffen van het procuraat lijkt het niet anders. Minister Korthals zegt hierover in het interview met Lex van Almelo: "Het kabinet heeft al in 1995 besloten het procuraat af te schaffen. Wij gaan dat temporiseren." Bij het inlezen voor de special Burgerlijk Procesrecht, stuitte ik op een toelichting op het wetsvoorstel van de commissie Gratama, in 1911 in het leven geroepen, in het *Advocatenblad* van 1921: "in de eerste plaats verdwijnt nu voorgoed de procureur van het tooneel en zijn daarmee meteen de zonderlinge en onoplosbare kwesties verdwenen waartoe zijn schijn bestaan af en toe aanleiding gaf." Het idee van de afschaffing van het procuraat mag dus bepaald een déjà vu heten.

Nog zo'n mooi voorbeeld: de invoering van comparitie na antwoord en daarmee het verdwijnen van het pleidooi. Van Nispen zegt hierover in zijn overzichtsartikel over het nieuw Burgerlijk procesrecht: "de schriftelijke voorbereiding van de zaak wordt zoveel mogelijk teruggebracht tot één ronde, gevolgd door een comparitie na antwoord. Met de comparitie hebben partijen hun recht op hun 'day in court' opgesnoept." Dezelfde gedachte leefde ook al bij de Staatscommissie Gratama. Enkele citaten. "Het zwaartepunt in het nieuwe proces is de terechtzitting". "Geen 'nadere' of 'nog nadere' conclusiën meer." "Zoo mogelijk wordt terstond vonnisgewezen."

Déjà vu of niet, het burgerlijk procesrecht kent een lange traditie van pogingen tot grondige herziening, zoals valt te lezen in de tijdsbalk in het artikel van Lex van Almelo. Wat opvalt is dat deze telkens stranden. Het nieuwe wetboek, bestaande uit zes delen, van de Staatscommissie Gratama haalt het

niet. Hetzelfde lot treft het wetsontwerp van Olivier/Borret (165/1867), de Staatscommissie Dorhout (1948) tot zelfs het wetsvoorstel 24.651 dat in 1998 twee jaar na indiening weer wordt ingetrokken. Steeds ontbreekt kennelijk het draagvlak, ondanks de luide roep van bij het proces betrokken spelers voor een fundamentele herbezinning. Of met de woorden van Van Mierlo in deze special: "Er was om een fundamentele herbezinning gevraagd, en die is er niet gekomen." Voor een grondige herziening is een cultuuromslag vereist en óók dat is eigenlijk niets meer dan een déjà vu. Justitie vindt dat er voldoende prikkels in het huidige wetsvoorstel zitten om tot zo'n herziening te komen en die zaten er óók in het wetsvoorstel van tachtig jaar geleden. ←

Hans Buskes
hoofdredacteur *Ordespecial Advocatenblad*

Colofon

De special *Nieuw Burgerlijk Procesrecht* (nr. 15 van het *Advocatenblad*) is een uitgave van de Nederlandse Orde van Advocaten en is gekoppeld aan de Jaarvergadering van de Orde. Deze is gewijd aan de wijzigingen in het Burgerlijk Procesrecht en zal plaatsvinden op 28 september in Alkmaar. De inhoud van de special is onder redactie van de Nederlandse Orde van Advocaten.

Hoofdredacteur: Hans Buskes

Redactie: Marianne v/d Kleij & Els Neuman

Beeld: Erik de Vries, Gerard Verschooten, Jiri Büller & Hans Buskes

Concept cover: Hans Buskes & Stan Groenland

Coverillustratie: Stan Groenland

Vormgeving: Dimitry de Bruin & Marvin van der Sman

Aan deze uitgave werkten mee: Lex van Almelo, Hugo van den Bovenkamp, Christ'l Dullaert, Bart Gerretsen, Marek Guensberg, Toon van Mierlo, Constant van Nispen, Eva Schutte & Grada van Velzen.

Fotocredits: Korthals, deurwaarder en bewijsmateriaal (Erik de Vries). Van Mierlo (Gerard Verschooten), Guensberg (Jiri Büller) en infokatern (Hans Buskes)

Druk: Drukkerij Groen bv, Leiden

Advertenties:

Brouwer's Direct Marketing bv
Postbus 90, 2380 AB Zoeterwoude
T 071 589 76 21, F 071 589 05 80
E bdmbv@euronet.nl
Advertentietarieven op aanvraag
Personeelsadvertenties: f 3,70 per mm bij een kolombreedte van 40 mm
Inzendtermijn afl. 15: 7 september 2001
afl. 16: 21 september 2001

Abonnementen:

Alle advocaten, leden van de Nederlandse Orde van Advocaten, ontvangen het blad gratis. Voor adreswijzigingen kunnen zij terecht bij: de Nederlandse Orde van Advocaten, Postbus 30851, 2500 GW Den Haag (Neuhuyskade 94, 2596 XM Den Haag), T 070 335 35 35, F 070 335 35 31
Niet-leden betalen f 290 of e 131,60 per jaar (incl. BTW, verzendkosten en jaarband). Studenten 50% korting.

Abonnementen kunnen schriftelijk worden opgezegd tot uiterlijk twee maanden voor beëindiging van het lopende abonnement. Elsevier Klantenservice verzorgt de abonnementenadministratie voor niet-leden: Elsevier bedrijfsinformatie bv, afdeling Klantenadministratie, postbus 808, 7000 AV Doetinchem. T 031 435 83 58, F 031 434 90 48, E klantenservice@ebi.nl
Losse nummers: f 15

© Alle rechten voorbehouden. Niets uit dit blad mag worden veeleenvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of op enige andere manier, zonder voorafgaande toestemming van de uitgever. Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (art. 16 Auteurswet) dient men zich tot de uitgever te wenden.

Mr. Marek W. Guensberg, algemeen deken

Vereenvoudiging met complicaties

Deregulering, vereenvoudiging, modernisering, harmonisering en deformalisering. Het zijn stuk voor stuk respectabele doelen. Het nieuwe burgerlijk procesrecht heeft, zoals blijkt uit de memorie van toelichting op het wetsontwerp, zijn ontstaan in belangrijke mate aan het nastreven van die doelen te danken. En wie wil er nu geen moderner en eenvoudiger procesrecht? Procespartijen en hun advocaten krijgen een opgewaardeerd instrumentarium dat sneller en met wat minder pijn een uitkomst kan bieden in een conflict en dat is een goede zaak.

Toch voel ik me ook een beetje ongemakkelijk als ik al die mooie woorden die aan de nieuwe wetsteksten worden gewijd lees. Ik kan me maar steeds niet helemaal aan de indruk onttrekken dat een deel van de wijzigingen in het procesrecht ook te maken heeft met de wens om overheidsuitgaven te beheersen of zelfs te beperken. Rechtspleging moet tegen elke prijs goed en eerlijk blijven, ook als dat soms leidt tot een zekere mate van inefficiency of traagheid. Niet de schoonheid van een plan maar een gerechtvaardigd doel zoals eerlijke rechtspleging heiligt de middelen en of de nieuwe wetgeving vanuit die optiek op alle punten te prijzen valt trek ik in twijfel. Zo hier en daar worden de mogelijkheden van de procespartijen beknot en is in ieder geval mij niet duidelijk welk aan eerlijke rechtspleging verwant doel daarmee gediend wordt.

De waarheid

Het inkorten van civiele procedures door het afschaffen van de conclusies van repliek en dupliek in de vele gevallen waarin een comparitie na antwoord is

gehouden, maakt het procesrecht wel simpeler maar maakt het procederen zelf vaak moeilijker. Aan de inhoud van de dagvaarding worden immers erg hoge eisen gesteld. Er moet ingegaan worden op de al kenbare wesen van de gedaagde(n) en de voor de uiteindelijke beslissing van belang zijnde feiten moeten volledig en naar waarheid in het stuk worden opgenomen. Nu weet elke advocaat dat ongeveer elke cliënt naar eer en geweten zijn eigen waarheid kent en dat in conflicten, zeker als die uiteindelijk escaleren tot een dagvaarding, dat effect nog wordt versterkt. In die fase van de strijd bestaat onwillekeurig meer oog voor de relevantie van feiten die het eigen standpunt ondersteunen dan voor de feiten en omstandigheden die de positie van de gedaagde zouden kunnen versterken. Prof. Mr. C.J.J.C. van Nispen, die in deze special van het Advocatenblad een glasheldere bijdrage, gewijd aan met name de nieuwe dagvaardingsprocedure, levert op dit punt forse kritiek en spreekt, zeer terecht, van 'wereldvreemdheid'.

Geheimhoudingsplicht

Zeer interessant vind ik ook de vraag hoe het in dit kader zit met de geheimhoudingsplicht van advocaten. Er kan een conflict ontstaan tussen die geheimhoudingsplicht en de verplichting om namens de cliënt al de verzamelde en relevante feiten op te nemen in de dagvaarding. Mede in verband daarmee zou de uiterst ongewenste situatie kunnen ontstaan dat cliënten terughoudend worden in het volledig informeren van hun advocaat, omdat zij vrezen dat alleen op die wijze onwelgevalige informatie buiten de dagvaarding gehouden kan worden. Dat zou kunnen

leiden tot een te optimistische inschatting van de proceskansen en als gevolg daarvan tot een toename van het aantal procedures. Ik meen dat de geheimhoudingsplicht van de advocaat steeds dient te prevaleren en dat daarover bij het publiek ook geen misverstand mag ontstaan. Natuurlijk dient de advocaat zich te onthouden van het verstrekken van feitelijke gegevens waarvan hij weet, althans behoort te weten, dat die onjuist zijn (Gedragsregel 30). Deze regel noopt naar mijn mening echter niet tot het tegen de wil van de cliënt in een dagvaarding opnemen van zaken die de advocaat in vertrouwen zijn meegedeeld. Met name in gevallen waarin een cliënt tegen het advies van zijn advocaat in van mening blijft dat bepaalde feiten niet in de dagvaarding mogen worden opgenomen zullen er door de advocaat moeilijke afwegingen moeten worden gemaakt.

Pleidooi

De afschaffing van het recht op pleidooi in zaken waarin een comparitie heeft plaatsgevonden snijdt gevoelig door de advocatenziel. Er zijn deskundigen die oordelen dat de nieuwe regeling rond het pleidooi op gespannen voet staat met de fundamentele beginselen van procesrecht zoals die voortvloeien uit het Europees Verdrag tot bescherming van de Rechten van de Mens (EVRM). Waarschijnlijk zal het daarom niet erg lang behoeven te duren voordat uit de jurisprudentie zal kunnen worden afgeleid of en zo ja onder welke omstandigheden de rechter een door één of beide procespartijen werkelijk gewenst pleidooi kan weigeren.

Helaas is het pleidooi in de praktijk nogal eens oneigenlijk gebruikt, bijvoorbeeld

beeld als vlucht voor een ‘uiterst peremp-toir’ en dat heeft het natuurlijk bij de wetgever en de rechterlijke macht niet populair gemaakt.

Comparitie

Mr. R.B. Gerretsen, die in zijn bijdrage dieper ingaat op noviteiten in de dagvaardingsprocedure, wijst op de belangrijke plek die de comparitie na antwoord krijgt. Voortaan zal in alle zaken een comparitie na antwoord gehouden worden tenzij de rechter de zaak daarvoor niet geschikt acht. Terecht merkt Gerretsen daarbij op dat advocaten goed beslagen ter comparitie zullen moeten verschijnen. Dat mag en moet van advocaten natuurlijk ook worden verlangd. Een comparitie na antwoord ten overstaan van een rechter die goed ‘in de wedstrijd zit’ kan de oplossing van een geschil dichterbij brengen. Advocaten die minutieus maar ook constructief en oplossingsgericht en steeds in het belang van hun cliënt moeten werken kunnen daarbij een onmisbare schakel vormen.

Verzoekschrift

De verzoekschriftprocedure verandert niet zo ingrijpend als de dagvaardingsprocedure. De term vereenvoudiging is hier wèl op zijn plaats. Nieuw is dat alle regels nu bijeen staan in één titel, hetgeen minder zoekwerk vereist.

De regels zijn op ieder verzoekschrift van toepassing, tenzij er uitdrukkelijk staat dat dit niet het geval is. Pure winst noemt Prof. Mr. A.I.M. van Mierlo dit die deze herzieningen dan ook het cijfer 8 meegeeft.

Aangifteplicht

In dit nummer van het Advocatenblad belicht Lex van Almelo de nieuwe wetgeving vanuit historisch perspectief. In zijn artikel tekent hij opmerkelijke uitspraken

op. Zo zegt het gevoel van de Minister van Justitie dat er een mouw te passen moet zijn aan het dilemma dat een procespartij alle feiten naar waarheid moet verschaffen en dat de rechter verplicht zou worden om aangifte de doen van strafbare feiten die uit die stellingen zouden kunnen voortvloeien. Ik ben benieuwd hoe de kleermaker van de Minister dat voor elkaar krijgt. Het nemo-tenetur beginsel verzet zich naar mijn inschatting tegen een onbeperkte openhartigheid ten overstaan van een rechter die een aangifteplicht heeft.

ADR

De wetgever heeft het anders dan in Engeland niet nodig geoordeeld om een kader te creëren voor alternatieve vormen van geschiloplossing. Juist nu het Landelijk Project Mediation naast Rechtspraak behoorlijk van de grond komt is dat opmerkelijk. Het is echter wel een voordeel dat de praktijkervaring die momenteel wordt opgedaan in de toekomst in de regelgeving kan worden verwerkt.

Schutte en Van Velzen belichten het inmiddels in Engeland geldende procesrecht. Vooral de aldaar ontwikkelde methode waarin een rechter als ‘case-manager’, naar ik aanneem in overleg met partijen, bepaalt of een zaak wordt behandeld langs de ‘small track’, de ‘fast track’ of de ‘multi track’ spreekt mij aan. In een aantal opzichten vind ik de Engelse oplossing ook wel erg betuttelend en verstikkend. Vooral het uitdelen van een straf (in de vorm van een proceskostenveroordeling) na het verwerpen van een schikkingsaanbod dat gunstiger was dan het uiteindelijke procesresultaat gaat te ver. Daarmee wordt de procespartij haast tot paria en ik ben blij dat in het Nederlandse wetsontwerp duidelijk minder aan de partijautonomie wordt getornd.

Complicaties

De op zich wenselijke modernisering en vereenvoudiging van het burgerlijk procesrecht levert dus complicaties op. In zaken waarin verplichte procesvertegenwoordiging geldt zijn de gesignaleerde problemen grotendeels beheersbaar. Advocaten hebben zoveel kennis van het recht en van procederen dat ze de proactieve rol die het nieuwe systeem vereist goed kunnen vervullen. Diegenen die zich zonder bijstand van een advocaat zullen begeven in procedures waarin het domeinmonopolie van de advocatuur niet geldt en die ook geen bijstand inroepen van een andere rechtshelper zijn er zeker niet op vooruit gegaan. Hoewel de rechter zich actiever dan voorheen zal mogen bemoeien met het opvullen van leemten in de procesvoering zal een gebrek aan deskundige opzet van de zaak vaak moeilijk of niet reparabel blijken.

De Jaarvergadering Alkmaar

De inhoud van deze editie van het Advocatenblad preludeert op het middagprogramma van de jaarvergadering van de Orde die plaats vindt op 28 september 2001 te Alkmaar. Uit de grote belangstelling die er is voor het bijwonen van die vergadering blijkt dat het onderwerp ‘Wijzigingen in het Burgerlijk Procesrecht’ de balie aanspreekt. Dat ligt ook voor de hand want gedegen kennis van het procesrecht is voor advocaten van elementair belang. Het onderwerp is ook nog uitermate actueel, omdat de wijzigingen waarschijnlijk per 1 januari 2002 van kracht zullen worden. Voor diegenen onder U die nog geen studie van de toch beslist ingrijpende veranderingen hebben gemaakt, is de inhoud van dit Advocatenblad meer dan een mooi begin.

1838

invoering Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering

1865/1867

de eerste poging tot majeure hercodificatie (het wetsontwerp Olivier/Borret) strandt

1920

wetsontwerp van de Staatscommissie Gratama verdwijnt in la

1948

het rapport van de Staatscommissie Dorhout Mees krijgt geen vervolg

Minister Korthals over ‘unvollendete’ herziening burgerlijk procesrecht

‘Je moet niet alles ineens willen’

Het liefst had hij het hele burgerlijk procesrecht fundamenteel gemoderniseerd. “Het wetgevingsproces verloopt traag en nu is het momentum”, vindt raadsheer mr. A. Hammerstein van de Hoge Raad. Maar minister Korthals van Justitie heeft veel echte vernieuwingen doorgeschoven naar de toekomst. “Er was draagvlak voor deze herzieningsvoorstellen. Je moet niet alles ineens willen”, zegt de bewindsman.

Lex van Almelo

De Eerste Kamer moet het wetsvoorstel dit najaar nog goedkeuren. Maar als het nieuwe procesrecht voor de procedure in eerste aanleg op 1 januari 2002 ingaat, is het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering 164 jaar oud. Aan sommige bepalingen is de ouderdom af te lezen. Zo staat nu in artikel 23 dat ‘de toehoorders de terechtzittingen met ongedekten hoofde’ zullen bijwonen. In het tijdperk van hoofddoekjes en chadors behoeven zulke archaische bepalingen natuurlijk modernisering. In het nieuwe wetboek zijn de oude wetartikelen in frisere bewoordingen opgetekend en overzichtelijker en systematischer gegroepeerd. Inhoudelijk zijn vooral de bepalingen van belang die de procedure in eerste aanleg moeten versnellen. Kort gezegd komt het erop neer dat de rechter het verloop van de procedure beter kan regisseren. De comparitie na antwoord wordt een standaardonderdeel van de procedure en de rechter kan daarna de repliek en dupliek achterwege laten. De eiser moet voortaan al in de dagvaarding alle relevante feiten vermelden. De aangescherpte mededelingsplicht dwingt hem meteen met de billen bloot te gaan en zijn kruit niet langer droog te houden.

“Of de praktijk zit te wachten op dit wetsvoorstel betwijfel ik. De gemiddelde advocaat zal hier niet zo blij mee zijn”, zegt mr. C.J.J.C. van Nispen, die voorzitter is van

de Adviescommissie Burgerlijk Procesrecht van de Nederlandse Orde van Advocaten.

Uit historisch oogpunt verdient de herziening respect. Voor het eerst sinds 1838 is – Senatu Volente – een majeure hercodificatie gelukt. Het wetsontwerp Olivier/Borret van 1865/1867 was de eerste grote poging die strandde. Daarna volgden het wetsontwerp van de Staatscommissie Gratama in 1920 en het rapport van de Staatscommissie Dorhout Mees in 1948. Wel zijn sinds de jaren 60 van de vorige eeuw enkele belangrijke partiële herzieningen van het wetboek doorgevoerd. Zo werd in 1963 de cassatieregeling gewijzigd en in 1970 de algemene regeling voor verzoekschriftprocedures ingevoerd. In 1986 volgden de nieuwe arbitrageregeling en in 1988 het nieuwe bewijsrecht. In 1991 werd de kantongerechtnprocedure gewijzigd, terwijl in 1992 met de invoering van het Nieuw Burgerlijk Wetboek het executie- en beslagrecht werd aangepast. Nadien volgden nog onder meer wijzigingen in het echtscheidingsprocesrecht (1993) en het procesrecht voor andere personen- en familiezaken (1995). Buiten het wetboek ontstond de comparitie na antwoord en werd een nieuw landelijk rolreglement ingevoerd.

1969
wijziging van de cassatieregeling

1970
invoering algemene regeling voor verzoekschrift-procedures

1986
invoering nieuwe arbitrageregeling

1988
nieuw bewijsrecht

1991
wijziging kantongerechtoprocedure

Minister Korthals: "Ik wil de wet per se in mijn ambtsperiode tot stand brengen."

Noodvaart

In april 1993 kwam het Ministerie van Justitie met een voorontwerp voor de herziening van het burgerlijk procesrecht voor de procedure in eerste aanleg. Van Nispen verbaasde zich in zijn inaugurele rede als hoogleraar burgerlijk procesrecht aan de VU over de 'noodvaart' en 'terloopsheid' van deze hercodificatie. Een duidelijke visie en 'een meesterhand' ontbraken volgens hem. De snelheid en het gebrek aan visie laten zich verklaren door de koppeling met de herziening van de rechterlijke organisatie, die zo snel mogelijk haar beslag moest krijgen. De omvorming van de kantongerechten en de rechtbanken tot gerechten van eerste aanleg vraagt om een geharmoniseerde procedure. Een nevendoelestelling van de herziening is de procedure aanzienlijk te versnellen. De procedures duren veel langer dan nodig is en er bestaat al jaren kritiek op de 'chicanes' van advocaten.

"Een van de belangrijkste dingen die ik in het verleden als feitenrechter heb geleerd

"Aan de ene kant zegt de wet: je moet alles zeggen. Aan de andere kant kan het tot strafvervolgning leiden als je alles zegt."

is dat advocaten op alle mogelijke manieren zand in de machine strooien en procedures nodeloos ingewikkeld maken om tijd te winnen", zegt raadsheer Hammerstein. Advocaten maken volgens hem vaak pas in hoger beroep echt werk van de zaak. Het appèl biedt hun 'een integrale herkansing'. Hammerstein: "Als je in eerste instantie informatie achterhoudt, kun je daarmee alsnog komen in hoger beroep. Daar moet je

beperkingen aan stellen." Hij vindt het daarom nodig dat ook de procedure in hoger beroep fundamenteel wordt herzien. Met andere critici drong hij eind 1999 aan op een fundamentele herbezinning op het hele procesrecht. Het oorspronkelijke wetsvoorstel was toen weliswaar al lang gestrand in de Tweede Kamer, maar de plannen voor de herziening van het procesrecht waren uit de as herrezen.

Intrekking wetsvoorstel 24.651

In 1996 diende minister mr. W. Sorgdrager van Justitie wetsvoorstel 24.651 in. De voorgenomen verdwijning van de kantongerechten stuitte echter op zo veel politieke weerstand dat zij zich genoodzaakt zag het wetsvoorstel in 1998 weer in te trekken. Haar opvolger mr. A.H. Korthals: "Er bleken grote bezwaren te bestaan tegen de integratie van kantongerechten en rechtbanken, maar er was wèl een politiek draagvlak voor het voorgestelde procesrecht. Daarom hebben we de voorstellen voor het procesrecht na enkele aanpassingen in 1999 opnieuw ingediend." Volgens Korthals was er geen tijd voor fundamentele wijzigingen. "Die →

1992
aanpassing executie- en beslagrecht aan NBW

1993
wijzigingen in het echtscheidingprocesrecht

publicatie Voorontwerp herziening burgerlijk procesrecht in eerste aanleg en integratie kantongerechten en rechtbanken

1995
wijziging procesrecht andere personen- en familiezaken

kabinet besluit procureaat op termijn af te schaffen

1996
indiening wetsvoorstel 24.651

→ roepen geweldig veel discussie op en het is de vraag of we het dan nog zullen halen. We willen namelijk graag snel de reorganisatie van de rechterlijke macht doorvoeren. De fundamentele procesrechtelijke vraagstukken komen pas op termijn aan de orde. Je moet niet alles in eens willen.”

Of Korthals destijds als Kamerlid tegen het wetsvoorstel van zijn voorganger heeft gestemd, weet hij niet zeker. “Ik was er altijd al een voorstander van die twee dingen gescheiden te behandelen. Als men het niet eens is over het hele voorstel kun je de zaken beter apart aanpakken. In hoeverre ik dat tot uitdrukking heb gebracht, weet ik niet meer.”

De Nederlandse Orde van Advocaten heeft vooral commentaar gegeven op het voorontwerp van 1993. Het commentaar van de adviescommissie was grotendeels technisch van aard en de toenmalige commissievoorzitter mr. J. Schepel vond daarmee over het algemeen veel gehoor bij het Ministerie van Justitie. Mede daardoor kon de wetgever in 1999 met een verbeterde versie komen: wetsvoorstel 26.855. Dit wetsvoorstel lokte minder commentaar uit van de Orde, maar de kritiek van Schepels opvolger Van Nispen was wel zeer principiële.

Eerlijk proces

De adviescommissie en Van Nispen sprongen in de bres voor het pleitrecht en het rechttop hoor en wederhoor. Volgens Van Nispen verzet het Europese Verdrag voor de Rechten van de Mens zich ertegen dat partijen na de comparitie geen commentaar meer zouden kunnen leveren op de verklaringen van getuigen en deskundigen die nadien zijn afgelegd. Een dag nadat de Algemene Raad zich achter deze kritiek had geschaard, kreeg Van Nispen een telefoontje

van de afdeling Wetgeving die hem uitnodigde voor een bespreking op het ministerie. De gedachtenwisseling resulteerde in de aanpassing van enkele bepalingen om te verzekeren ‘dat elke partij in voldoende mate gelegenheid krijgt zich uit te laten over alle tot het proces behorende gegevens’.

Bij de behandeling van het wetsvoorstel in de Tweede Kamer zorgde het Europese Verdrag voor de belangrijkste obstakels. Zo kreeg de zogenoemde Dombo-zaak een nieuw vervolg in het enige amendement op het wetsvoorstel. Eerder had het Europese Hof in Straatsburg de Nederlandse staat in deze zaak veroordeeld, omdat de Nederlandse rechter de eigenaar van kledingbedrijf Dombo niet toestond om te getuigen in de zaak die hij had aangespannen tegen de NMB bank. Tot 1988 verbood de wet partijen zonder meer om te getuigen. In 1988 werden verklaringen van partijgetuigen wettelijk toegestaan; wel is de bewijskracht hiervan beperkt, zodat altijd aanvullend bewijs nodig is. De kledingfabrikant had hier echter weinig aan, omdat zijn zaak dateerde van vóór '88.

De man beweerde dat de NMB-directeur hem mondeling een lening had toegezegd, maar kon dit niet bewijzen. Terwijl de wet hem toen (nog) verbood hierover een getuigenverklaring af te leggen, mocht de bankdirecteur wel getuigen. Volgens het Europese Hof was hierdoor sprake van *inequality of arms*. De wetgever trok hieruit de conclusie dat je aan de bewijskracht van de verklaringen van partijgetuigen niet bij voorbaat beperkingen mag stellen. In het wetsvoorstel (26.855) werd de beperkte bewijskracht van de verklaring van de partijgetuige daarom aanvankelijk geschrapt. De parlementariërs Santi (PvdA) en Weekers

Nieuw Burgerlijke Procesrecht uitgangspunten

1920

de rechter moet meer dan tot nog toe het geval is geweest trachten tot de materiële waarheid door te dringen

er moet worden gestreefd naar nauwere aanraking tussen rechter en rechtzoekenden

het aandeel van de rechter in de leiding van het proces moet worden vergroot en door de inrichting van het proces zelf, mag deze taak hem geen ogenblik verlaten

de hoofdzaak moet zo snel mogelijk worden doorlopen, liefst aan één stuk met vermindering van formalisme, terwijl nevenkwesaties (incidenten) zo spoedig mogelijk vooraf worden afgedaan

door betere arbeidsverdeling moet worden getracht tot besparing van rechterlijke krachten te komen

er moet worden gestreefd naar vermindering van proceskosten

(VVD) dienden een amendement in om de beperkte bewijskracht en de eis van aanvullend bewijs te handhaven. De Kamer nam het amendement aan en Korthals zag zich genoodzaakt de beperking te handhaven. Korthals denkt nu dat de kans dat het Europese Hof de staat opnieuw zal veroordelen klein is.

Bedrijfsgeheimen

Het Europese verdrag speelt ook mee in de discussie over de vraag of de civiele rechter verplicht moet worden aangifte te doen van strafbare feiten die bij de behandeling van de zaak aan het licht treden. De Kamer dwong de minister in een motie om meer duidelijkheid te geven over deze aangifteplicht. De minister wil echter een uitspraak van de Hoge Raad hierover afwachten. Korthals: “Indertijd heeft de Hoge Raad gezegd dat deze plicht niet zo zeer bestaat, maar de Kamer vindt dat de rechter het eigenlijk wel zou moeten. Ik kan mij voorstellen dat de

1998
intrekking wetsvoorstel 24.651

1999
indiening wetsvoorstel 26.885

2001
vereenvoudiging van procesrecht
deformalisering
modernisering van de verhouding tussen rechter en partijen
streven naar efficiency
harmonisering van procesrecht

Bronnen

Het advocatenblad, 15 december 1920,
Het advocatenblad, 7 september 2001.

Hoge Raad in een volgende uitspraak enkele nuances aanbrengt. De rechters die ik om advies heb gevraagd, hebben erop aangedrongen deze uitspraak eerst even af te wachten. Ik verwacht die uitspraak in september of oktober van dit jaar.”

De minister kan zich voorstellen dat de aangifteplicht botst met de aangescherpte informatieplicht van procederende partijen. “Aan de ene kant zegt de wet straks: je moet alles zeggen. Aan de andere kant kan het leiden tot strafvervolging als je alles zegt. Daar moet een tussenweg voor gevonden worden. De stelling was indertijd dat het wellicht in strijd zou zijn met het Europese Verdrag. Maar mijn gevoel zegt dat daar toch wel enige mouw aan te passen moet zijn.”

Hetzelfde geldt volgens de minister voor de bescherming van bedrijfsgeheimen in de procedure. De mogelijkheden daarvoor worden groter. Korthals: “Maar het ging mij eerlijk gezegd te ver om te zeggen dat je bepaalde gegevens wel aan de rechter moet

2001
voorjaar: goedkeuring wetsvoorstel door TK
najaar: goedkeuring wetsvoorstel door EK?
najaar: begin fundamentele herbezinning op procesrecht

2006
herziening procesrecht in hoger beroep?

afschaffing procureaat?

toevertrouwen, maar niet aan de wederpartij of zijn advocaat. Ik denk dat je dan weer in strijd zal komen met artikel 6 van het Europees Verdrag.”

Afschaffing procureaat

De Tweede Kamer heeft het wetsvoorstel met algemene stemmen aangenomen, maar morde wel over de uitgestelde afschaffing van het procureaat en het gebrek aan fundamentele aanpassingen. Hoewel de verschillen tussen de dagvaardings- en verzoekschriftprocedure verder zijn verkleind, betreuren critici het dat er nog altijd sprake is van twee verschillende procedures. Hammerstein, die met enkele andere juristen zijn kritiek verwoordde in het Nederlands Juristenblad: “Wij wensen één procedure met een snel model voor betrekkelijke eenvoudige zaken en een langzaam model voor de complexere zaken.” Hij vindt verder dat de rechter te weinig bevoegdheden krijgt om verdragende partijen echt tot spoed te dwingen en dat de mogelijkheid van ‘kortsluiting’ ontbreekt, ofwel de mogelijkheid voor de rechter om in kort geding een definitieve uitspraak te doen. Bovendien is het jammer dat er geen enkele plaats wordt ingeruimd voor alternatieve geschilbeslechting. Hammerstein: “In de politiek werkt het zo dat bewindslieden nog tijdens hun ambtsperiode resultaat willen boeken. Daarom wil Korthals geen fundamentele herziening.”

Korthals: “Ik wil de wet per se in mijn ambtsperiode tot stand brengen, ja. Ik zou het namelijk heel plezierig vinden als ik daardoor die andere wet, de herziening van de rechterlijke organisatie, kan invoeren.”

Volgens Korthals is het nog te vroeg om iets te regelen voor alternatieve geschilbeslechting. “Ik geloof er overigens wel in en

vind het goed om het mee te nemen bij de fundamentele herbezinning. Ik zou ook graag zien dat de mogelijkheid van kortsluiting er komt, maar daar zitten nog te veel haken en ogen aan. Ik zou me kunnen voorstellen dat ook dit aan de orde komt bij de fundamentele herbezinning. Het kabinet heeft al in 1995 besloten het procureaat af te schaffen; wij gaan dat temporiseren. Dat betekent dat wij de rechter eerst laten wennen aan de nieuwe rechterlijke organisatie en het burgerlijke procesrecht. Vervolgens kijken wij wat wij met de nieuwe rol kunnen gaan doen. En dan denk ik dat het een vanzelfsprekend gevolg is dat het procureaat wordt afgeschaft. Nu zou het een te zware belasting vormen voor de griffies van de rechtbank. Ik denk dat het nog een jaar of drie à vijf duurt.”

Fundamentele herbezinning

Hoe Korthals de herziening van het procesrecht in hoger beroep meemaakt, weet hij niet: “In ieder geval niet als advocaat en ook niet als gepensioneerde. Misschien als minister, maar niet per se van Justitie. Of als iets anders. Maar ik denk dat het er redelijk snel aan komt. Dit najaar beginnen we met de fundamentele herbezinning en daarna volgt de herziening van het hoger beroep.”

Na de schipbreuk van eerdere hercodificatiepogingen mag de Kamerbrede steun voor het wetsvoorstel een mijlpaal heten. De modernisering van het procesrecht is echter nog lang niet voltooid. De fundamentele herbezinning wacht en Van Nispen verwacht niet dat die tot een consensus zal leiden. Heeft Hammerstein gelijk en is het momentum voor een grondige herziening van het procesrecht dan inderdaad voorbij?

De Wet herziening van het procesrecht voor burgerlijke zaken levert geen nieuw Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering. Formeel blijft het wetboek van 1838 daten, ook al zullen er na 1 januari 2002 in het wetboek maar weinig bepalingen meer te vinden zijn die zo oud zijn. Verreweg het grootste deel van het Wetboek dateert van de laatste decennia.

Nieuw Burgerlijk Procesrecht

Naar het zich nu laat aanzien, zal ons burgerlijk procesrecht per 1 januari 2002 vrij drastisch veranderen. De wijze van procederen in gewone dagvaardingszaken zal substantiële wijzigingen ondergaan, het kantongerecht zal verdwijnen, er blijft wel een onderscheid tussen kanton- en procureurszaken, het hof zal enige appèlinstantie zijn, enz. Dit alles is terug te voeren op de inwerkingtreding van de Wet herziening van het procesrecht voor burgerlijke zaken, in het bijzonder de wijze van procederen in eerste aanleg, en de Wet organisatie en bestuur gerechten. Beid, in feite gaat het op dit moment nog om wetsvoorstellen, resp. nr. 26855 en 27181, komen in dit artikel ter sprake.

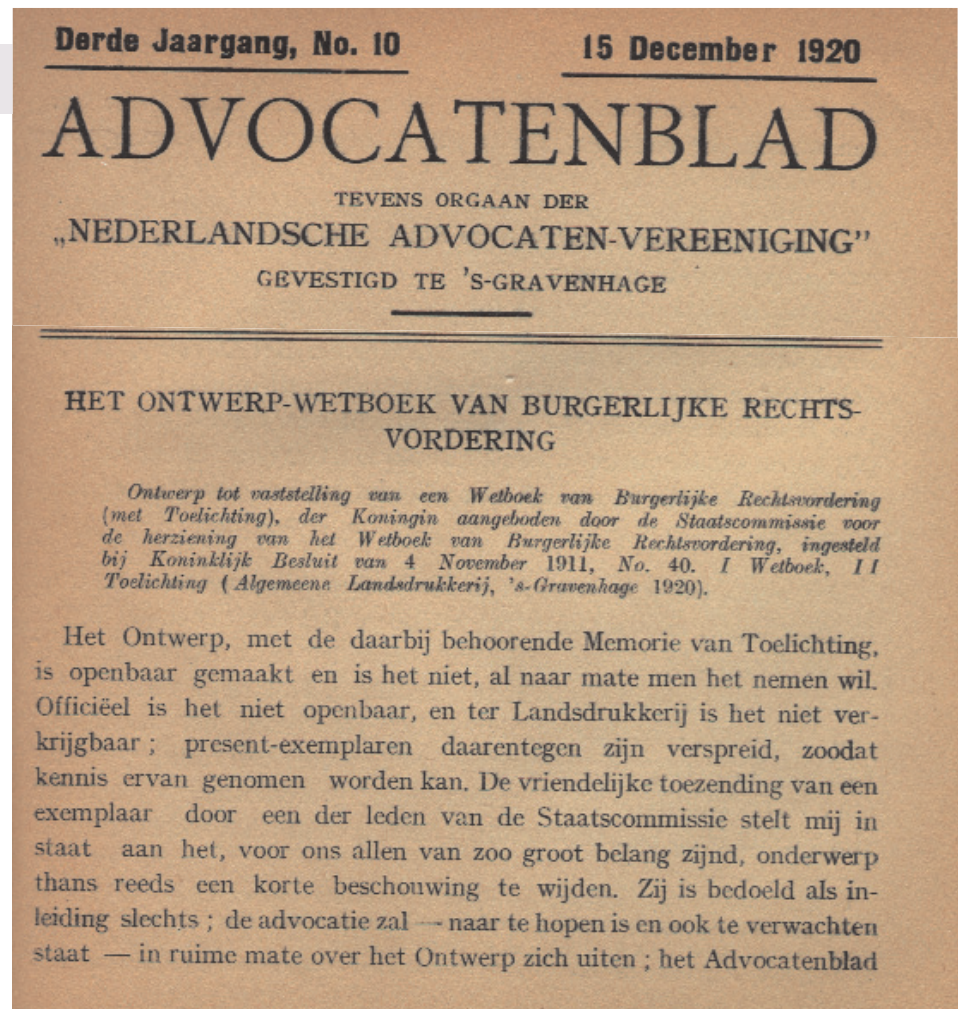
De voorgeschiedenis van wetsvoorstel 26855 is belangrijk voor een beter begrip van de inhoud ervan. In de jaren tachtig van de vorige eeuw heeft de regering besloten tot herziening van onze rechterlijke organisatie. In de eerste fase, die in het begin van de jaren negentig werd doorgevoerd, zijn wij verrijkt met de bestuursrechtsector van de rechtbank (al is niet alle bestuursrechtspraak in eerste aanleg nu daar geconcentreerd). In de tweede fase, die per 1 januari 1996 had moeten zijn verwezenlijkt, zou het kantongerecht opgaan in de rechtbank 'nieuwe stijl'. Met het oog dáárop publiceerde het Ministerie van Justitie in april 1993 het voorontwerp 'tot aanpassing van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering in verband met de herziening van de rechterlijke organisatie'. Omdat de regering had geopteerd voor een volledige integratie van de kantongerechten in de rechtbanken, waren nieuwe procedureregels nodig. In dit kader werd er tevens naar gestreefd het

procesrecht te moderniseren en toegankelijker te maken. Het voorontwerp bevatte dientengevolge een aantal vernieuwingen van ons procesrecht, met name in eerste aanleg. Dit voorontwerp is, zonder dat daarin veel wijzigingen waren aangebracht, in maart 1996 gevolgd door wetsvoorstel 24 651. Vervolgens bleek echter dat de kantonrechters een succesvolle lobby hadden georganiseerd om niet op de mestvaalt van de geschiedenis te hoeven belanden. De (Tweede) Kamer bleek gevoelig voor de argumenten van deze lobby. Zij was daarentegen wel geporteerd voor de in het wetsvoorstel opgenomen moderniserings van het burgerlijk proces.

Uiteindelijk besloot de regering wetsvoorstel 24651 in te trekken, maar zij kondigde tevens enerzijds een nieuw wetsvoorstel aan waarbij de kantongerechten bestuurlijk bij de rechtbanken zouden worden ondergebracht en anderzijds een nieuw wetsvoorstel waarin de door de Kamer breed gesteunde moderniserings van het burgerlijk procesrecht zouden zijn vervat.¹

Versneld regime

Tegelijkertijd was in de praktijk een verdere vernieuwing van ons procesrecht gaande. In mei 1995 had de Gemengde Commissie uit de advocatuur en de rechterlijke macht, naar haar voorzitter gemeenlijk aangeduid als de Commissie Punt, haar rapport uitgebracht. Dit rapport hield voorstellen in om te komen tot

De Wet herziening burgerlijk procesrecht gaat januari 2002 in nadat eerdere pogingen, zoals die van de Staatscommissie Gratama in 1920 mislukte. Op de foto een afbeelding van het Advocatenblad uit 1920 met het artikel over het bewuste nieuwe ontwerp uit 1920.

meer efficiency in civiele procedures; met name de regeling ‘versneld regime’ in dagvaardingszaken, bedoeld om de grote hoeveelheid bulkzaken versneld en vereenvoudigd af te doen. Met deze regeling is vanaf 1996 door een aantal rechtbanken geëxperimenteerd. Het in oktober 1999 ingediende wetsvoorstel 26 855 combineert – heel ruw gezegd – de in wetsvoorstel 24 651 voorgestelde moderniserings van het burgerlijk proces met de regeling van het versneld regime. Gelet op de eerder gebleken brede steun in de Kamer voor de modernisering van het burgerlijk procesrecht was te verwachten dat de parle-

mentaire behandeling vlot zou verlopen en dat is ook tot heden het geval geweest. Wetsvoorstel 26855 is op 27 maart door de Tweede Kamer aanvaard². Er is maar één amendement aangebracht. De regering, uitgaande van een verkeerde lezing van EHRM 27 oktober 1993, NJ 1994, 534 (Dombo), wilde de beperkingen op de bewijskracht van de partijgetuigenverklaring (art. 213 lid 1 Rv) en van de partijverklaring bij gelegenheid van een getuigenverhoor (art. 205 lid 4, eerste zin Rv) schrappen. Een amendement Santi-Weekers heeft een en ander gekeerd. De daaraan voorafgaande mondelinge behan-

→ deling van het wetsvoorstel in de Tweede Kamer op 21 maart heeft maar enkele minuten geduurd. Daarbij bleek nagenoeg kamerbrede steun te bestaan voor de gedachte om een aangifteplicht te creëren voor rechters in civiele zaken die op de terechtzitting een ernstig vermoeden krijgen dat door een partij een misdrijf is gepleegd (als bijvoorbeeld op een comparitie in een scheidingszaak van ‘zwart geld’ blijkt)³. Een motie van die strekking is aangenomen². *Mundus parva sapientia regitur*. Inmiddels is de behandeling in de Eerste Kamer zodanig gevorderd dat wetsvoorstel 26855 in het vierde kwartaal van dit jaar het Staatsblad zou kunnen bereiken zodat de wet per 1 januari 2002 kan worden ingevoerd.

Wijzigingen wetboek

De wet brengt geen nieuw Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering. Formeel

blijft het wetboek van 1838 dateren, ook al zullen er na 1 januari 2002 in het wetboek weinig bepalingen meer te vinden zijn die zo oud zijn. Verreweg het grootste deel van het Wetboek dateert van de laatste decennia. In de boeken II (executierecht), III (bijzondere procedures) en IV (arbitrage) treden niet veel wijzigingen op, afgezien van aanpassingen aan de nieuwe bepalingen omtrent dagvaardings- en verzochtschriftprocedures. Er zijn echter twee uitzonderingen. Twee sterk verouderde regelingen, die van de lijfswang in de eerste drie afdelingen van titel 5 van Boek 2 en die van de rekenprocedure in titel 5 van Boek 3 worden vervangen door sterk verkorte nieuwe regelingen. Het wetsvoorstel houdt zich in het bijzonder bezig met de wijze van procederen in eerste aanleg. Dat wil zeggen dat de regeling van de rechtsmiddelen niet echt is herzien. De rechtsmiddelen vormen het ontwerp van de

De herziening van het procesrecht berooft partijen van het recht op pleidooi in zaken waarin een comparitie heeft plaatsgevonden, hetgeen mogelijk op gespannen voet staat met het EHRM. Ook de Hoge Raad oordeelde eerder dat “mede aan artikel 6 EVRM ontleende, fundamentele beginselen van procesrecht meebrengen dat een procespartij, indien zij zulks verzoekt, de gelegenheid behoort te hebben haar standpunt mondeling ten overstaan van de rechter uiteen te zetten”.

derde en laatste fase van de herziening van de rechterlijke organisatie, die was gepland voor het einde van de jaren negentig maar waaraan we in de vorige eeuw niet meer zijn toegekomen. Hoewel de regeling van de rechtsmiddelen niet in toto is herzien, zijn de aangebrachte wijzigingen hier niettemin niet onbelangrijk. Zo is de regeling van de termijnen voor verzet, hoger beroep en cassatie, en in kort geding, vrij ingrijpend gewijzigd; is in de regeling van hoger beroep en cassatie de mogelijkheid van tussentijds (cassatie) beroep nagenoeg geheel ter discretie van de rechter gesteld enz. Bovendien is ook op dit stuk een sterk verouderde en gebrekkige regeling, die van het request-civiel in Boek I, titel 10, vervangen door een nieuwe regeling onder het kopje herroeping, terwijl een ander buitengewoon rechtsmiddel, de revisie in Boek I, titel 8, wordt afgeschaft. Daarbovenop komen de wijzigingen die de Wet organisatie en bestuur gerechten introduceert (zie hierna).

De ingrijpendste wijzigingen zijn dus geconcentreerd in de eerste drie titels van Boek 1. Ook op dit punt nog een poging tot geruststelling. Niet alles wat onderdeel vormt van de regeling van de procedure in eerste aanleg is op de schop genomen. Zo

is bijvoorbeeld de vrij nieuwe (in 1988 ingevoerde) regeling van het bewijsrecht *prima facie* nagenoeg ongewijzigd gebleven. *Prima facie*, want als U de ruim vijftig artikelen over bewijsrecht nader bekijkt, ziet U toch wel verschillen. Het bewijsrecht wordt in de verzoekschriftprocedure in principe in zijn geheel van overeenkomstige toepassing verklaard (art. 3.4.1; vgl. art. 182 Rv). Ook wordt een nieuwe figuur geïntroduceerd, de zogenaamde partijdeskundige (art. 2.8.51).

Het is de vraag of kwaliteitsverbetering niet een prominentere plaats in het rijtje uitgangspunten had verdiend.

Algemene bepalingen

Titel 1 heet ‘Algemene bepalingen’, d.w.z. geldend voor zowel dagvaardings- als verzoekschriftprocedures. Zij opent met een afdeling 1, ‘rechtsmacht van de Nederlandse rechter’. Hierin wordt eindelijk gebroken met het adagium dat distributie van rechtsmacht attributie van rechtsmacht inhoudt; iets uitvoeriger gezegd: dat de regels van relatieve competentie tevens bepalend zijn voor de inter-

ationale rechtsmacht van de Nederlandse rechter. De internationale rechtsmacht van de Nederlandse rechter wordt als zodanig geregeld, al zal vaak verdragsrecht (EEX, EVEX enz.) de regeling opzij zetten. Ik vermeld hier alleen dat het recht van overdraging vervalt. Titel 1 bevat voorts nog een andere afdeling, namelijk afdeling 3 (‘algemene voorschriften voor procedures’) die interessante *nouveauté*’s bevat (zie onder het pleidooi).

Dagvaardingsprocedure

Titel 2 van Boek 1 is gewijd aan de dagvaardingsprocedure in eerste aanleg. Deze zal als gezegd substantiële wijzigingen ondergaan. Aan de dagvaarding worden veel hogere eisen gesteld dan onder de huidige bedeling. Afgestapt wordt van de individualiseringstheorie. Eiser moet in zijn dagvaarding al ingaan op het (voor zover voor hem kenbare) verweer van gedaagde en tevens aangeven over welke bewijsmiddelen, en in het bijzonder getuigen, hij beschikt. De traditioneel nogal magere Nederlandse dagvaarding moet plaats maken voor een procesinleidend stuk dat

te vergelijken is met de Duitse

Klageantrag. Door practici is al geschamperd over deze nieuwe eis van “concentratie van verweer in de dagvaarding”. Mij lijkt de verzwarende van de aan de inleidende dagvaarding te stellen eisen wel heilzaam, maar ik ben er ook zelf over begonnen⁴. Heeft iemand ooit in een arbitrage een procesinleidend stuk ingediend dat enkel voldeed aan de individualiseringstheorie? Bovendien wordt erin voor-

zien dat na dagvaarding en conclusie van antwoord in beginsel een comparitie van partijen volgt en dat de rechter daarna zich voldoende voorgelicht kan achten om onmiddellijk vonnis te wijzen. Partijen worden dus beroofd van het ‘rustig bezit’ van conclusies van repliek en dupliek, en het recht op pleidooi. Zij kunnen hun kaarten niet zolang voor hun borst houden als thans nog mogelijk is. Kortom: een ‘culture shock’ dreigt.

Verzoekschriftprocedure

De regeling van de verzoekschriftprocedure in het huidige wetboek is weinig geslaagd. Boek I, titel 12 regelt de rechtspleging in zaken die met een verzoekschrift worden ingeleid, althans is deze titel van toepassing voor zover zij van toepassing is verklaard. Titel 12 betreft de eerste aanleg en het appèl. Het beroep in cassatie tegen beschikkingen op rekest is apart geregeld in de voorafgaande titel 11, afdeling 5. Wetsvoorstel 26 855 brengt ons een nieuwe regeling van de verzoekschriftprocedure in eerste aanleg in titel 3, die zich zoveel mogelijk spiegelt aan de regeling van de dagvaardingsprocedure in titel 2. Verder wordt de verzoekschriftprocedure in appèl geregeld in een nieuwe (vierde) afdeling van titel 7 terwijl de regeling in cassatie in afdeling 5 van titel 11 behouden blijft.

Herodificatie procesrecht

Een cruciale vraag die in dit kader gesteld kan worden, heb ik tot nu toe terzijde gelaten: is het wel verstandig nu ons procesrecht te (her)codificeren? In het NJB is twee jaar geleden een oproep geplaatst van zeven vooraanstaande processualisten die ervoor pleitten eerst over te gaan tot een fundamentele herbezinning op ons procesrecht alvorens tot (her)codificatie over te gaan⁵. Begrijpelijkerwijs maakt zo’n →

→ oproep tot ‘fundamentele herbezinning’ op kamerleden grote indruk. Telkens wordt in de parlementaire geschiedenis van wetsvoorstel 26855 gerefereerd aan de noodzaak van fundamentele herbezinning om tot kwaliteitsverbetering te komen. Naar mijn mening zou een fundamentele herbezinning op de beginselen van ons continentaal Europees procesrecht moeten uitmonden in de conclusie dat wij dit alleen op een hoger ethisch en professioneel plan kunnen tillen door daarin Angelsaksische instituten als *discovery (disclosure)*, *cross-examination* e.d. te introduceren. Dit is evenwel niet de rich-

ting waarin de Fundamentele Herbezinning zich lijkt te bewegen. Die zoekt enerzijds naar de opheffing van het onderscheid tussen dagvaardings- en verzoekschriftprocedure en de ontwikkeling van één procesmodel dat ook bruikbaar zou zijn in de bestuursrechtelijke procedure. Ik denk niet dat deze queeste kan leiden tot kwalitatieve verbetering van ons procesrecht. Anderzijds wordt veel verwacht van ADR en vroegtijdig rechterlijk ‘case management’ als middelen om (doorzetting van) gerechtelijke procedures te voorkomen. Heel nuttig, maar het betreft maar één aspect van de inrichting van de

civiele procedure, bedoeld om de toestroom van zaken in te dammen. In elk geval zal de fundamentele herbezinning waarschijnlijk niet leiden tot consensus over de meest wenselijke inrichting van ons procesrecht. Dit is doorgedrongen tot de VVD-woordvoerder in de Tweede Kamer, Weekers, die ook de oplossing aandraagt: “Een brede maatschappelijke discussie zou volgens mij de impasse in de besluitvorming wegens het gebrek aan consensus in de wetenschap moeten doorbreken”⁶. Tsja..

Uitgangspunten wetsvoorstel

Het wetsvoorstel kent vijf uitgangspunten (zie Memorie van Toelichting, blz. 4-10)

• Vereenvoudiging procesrecht

De vereenvoudiging gaat niet zover dat het onderscheid tussen dagvaardings- en verzoekschriftprocedure wordt opgeheven. Dat blijft. Wel is er niet langer een onderscheid tussen gewone dagvaardingsprocedures en kanton(gerechts)procedures. Er is één dagvaardingsprocedure, die is ingesteld op bulkzaken. Daartoe behoort de meerderheid van de ingestelde procedures die feitelijk en/of juridisch betrekkelijk eenvoudig en ongecompliceerd van aard zijn.

De schriftelijke voorbereiding van de zaak wordt in beginsel teruggebracht tot één ronde, gevolgd door een comparitie na antwoord. Na zo’n comparitie is er geen recht op re- en dupliek alsmede op pleidooi. Met de comparitie hebben partijen het recht op hun ‘day in court’ opgesnoept.

Het is aan de rechter te bepalen of de moeilijkheidsgraad van een zaak het rechtvaardigt dat gelegenheid is voor nadere conclusies of een pleidooi.

Overbodig geachte proceshandelingen of processtukken zijn afgeschaft. Zo is de conclusie van eis verdwenen. In haar enthousiasme had de regering in het oorspronkelijk wetsvoorstel ook de conclusies na enquête en dergelijke bij het grof vuil gezet. Nadat de Nederlandse Orde van Advocaten erop had gewezen dat dit in strijd kwam met de Staatsburgse jurisprudentie rond artikel 6 EVRM, is dit gelukkig teruggedraaid.⁷

De deformaliseringstendens zet door. Er komt een wisselbepaling (art. 1.8.1). Een verkeerde start van de procedure, bijvoorbeeld met een verzoekschrift in plaats van een dagvaarding, leidt niet meer tot niet-ontvankelijkheid. De rechter moet eenvoudig het wissel omzetten.

• Deformalisering

De deformaliseringstendens zet door. Er komt een wisselbepaling (art. 1.8.1). Een verkeerde start van de procedure, bijvoorbeeld met een verzoekschrift in plaats van een dagvaarding, leidt niet meer tot niet-ontvankelijkheid. De rechter moet eenvoudig het wissel omzetten.

• Modernisering verhouding rechter en partijen

De zogenaamde modernisering van de verhouding tussen rechter en partijen betekent de facto een verder terugdringen van de partijautonomie en het terugdringen van de rechterlijke lijdelijkheid. De rechter zal alleen nog lijdelijk zijn ten aanzien van de aanvang van de procedure en de omvang

van het geschil; dat kan ook moeilijk anders. Ten aanzien van het verloop en de instructie van de zaak zal de rechter niet meer lijdelijk zijn. Hij wordt verplicht te waken tegen onnodige vertraging van de procedure. Met de invoering van de landelijke rolrichtlijnen is hierop al een voorschot genomen.

• Streven naar efficiency

Het streven naar efficiency wordt vooral gediend door de rechter in een vroeg stadium een volledig beeld van het geschil te geven via de nieuwe eisen gesteld aan de dagvaarding en derhalve aan de conclusie van antwoord; daarnaast door een extra accent te leggen op de verschijning van partijen ter terechtzitting.

• Harmonisering procesrecht

Harmonisering van het procesrecht wordt vooral intern nagestreefd door onnodige verschillen tussen de dagvaardings- en de verzoekschriftprocedure op te heffen. De titels 2 en 3 van Boek 1 zijn ook op parallelle wijze opgezet.

Kwaliteit

Tot zover de Memorie van Toelichting over de uitgangspunten. Als wij het rijtje overdenken, beseffen wij door welke tijdgeest het Nederlands burgerlijk procesrecht bevangen is. Het woord kwaliteitsverbetering zult u nergens lezen. Wellicht is de huidige kwaliteit in orde want ergens (blz. 7) laat de schrijver van de Memorie van Toelichting zich ontvallen dat procedures “onder handhaving van het gewenste kwaliteitsniveau” een voor alle gebruikers acceptabele duur dienen te hebben. Als wij zien dat de rechtspraak in eerste aanleg thans ook bij de rechtbanken in beginsel door een unus wordt uitgeoefend die steeds jonger (en dus minder ervaren) lijkt te worden, terwijl de zaken in elk geval in juridische gecompliceerdheid toenemen, rijst de vraag of kwaliteitsverbetering niet een (prominente) plaats in het rijtje uitgangspunten had verdiend. Het is zelfs de vraag of de herinrichting van de civiele procedure niet een bedreiging vormt voor het bestaande kwaliteitsniveau. In de heringerichte procedure komt een heel zwaar accent te liggen op de comparitie-na-antwoord en daarmee op de rechter-commissaris en de wijze waarop deze die comparitie voorbereidt en leidt. Maar ook hier spreekt de Memorie van Toelichting (blz. 8) ons krachtig toe: “Er is geen grond voor twijfel of de rechters zich van de hun toegedachte taken op bewame en verantwoorde wijze zullen kwijten”.

Het pleidooi

Opvallend is ook dat bij de gekozen uitgangspunten niet aandacht voor het ‘fair trial’ beginsel behoort. In de (eerste) Nota van wijziging is gelukkig wel de formulering van hoor en wederhoor in artikel 1.3.1 verbeterd (zie verder in dit artikel), maar voor mij is het nog steeds de vraag of de afschaffing van het recht op pleidooi in

zaken waarin een comparitie van partijen heeft plaatsgehad, volgens het EHRM door de beugel zal kunnen. In een gecompliceerde zaak vervult de comparitie na antwoord een heel andere rol dan het pleidooi. De comparitie is de gelegenheid waarbij een agenda wordt opgesteld om de zaak verantwoord af te wikkelen: getuigenverhoor, deskundigenbericht etc. Als die agenda is afgewerkt biedt het pleidooi de gelegenheid om feitelijk en juridisch de balans op te maken in een discussie met de wederpartij en – vaak – de rechter. In dit verband herinner ik eraan dat de Hoge Raad – 15 maart 1996, NJ 1997, 341 inzake Boumans / ‘t Plenkse – heeft overwogen dat “mede aan artikel 6 EVRM ontleende, fundamentele beginselen van procesrecht meebrengen dat een procespartij, indien zij zulks verzoekt, de gelegenheid behoort te hebben haar standpunt mondeling ten overstaan van de rechter uiteen te zetten”.

Zoals ik al heb opgemerkt opent de eerste titel met een eerste afdeling over de (internationale) ‘rechtsmacht van de Nederlandse rechter’. Interessant in die titel is verder vooral de derde afdeling, ‘algemene voorschriften voor procedures’ geheten, waarin overigens bepalingen van zeer heterogene aard voorkomen.

De afdeling opent met het beginsel van hoor en wederhoor, sinds de eerste Nota van Wijzigingen als volgt geformuleerd: “De rechter stelt partijen over en weer in de gelegenheid hun standpunten naar voren te brengen en toe te lichten en zich uit te laten over elkaars standpunten en over alle bescheiden en andere gegevens die in de procedure ter kennis van de rechter zijn gebracht, een en ander tenzij uit de wet anders voortvloeit. Bij zijn beslissing baseert de rechter zijn oordeel, ten nadele van een der partijen, niet op bescheiden of andere gegevens waarover die partij zich niet voldoende heeft kunnen uitlaten”.

Hiermee wordt erkend dat dit beginsel mede toepassing behoort te vinden “wanneer in de procedure een bewijsincident heeft plaatsgevonden of anderszins stukken of gegevens in de procedure zijn gekomen waarop een der partijen zijn visie nog niet heeft kunnen geven”.

Zowel in een dagvaardings- als in een verzoekschriftprocedure heeft men dus aanspraak op een conclusie resp. reactie na een getuigenverhoor, een deskundigenbericht e.d., en evenzo heeft de ander aanspraak erop daarop te mogen reageren. Dit is nuttig te weten als de rechter u het recht zou willen onthouden – in zijn streven naar vereenvoudiging, deformalisering, efficiency en gelet op ‘de gemoderniseerde verhouding tussen rechter en partijen’ – om zo’n conclusie te nemen, respectievelijk een reactie naast zich neerlegt.

Een opvallende bepaling is artikel 1.3.3: “Partijen zijn verplicht de voor de beslissing van belang zijnde feiten volledig en naar waarheid aan te voeren. Wordt deze verplichting niet nageleefd, dan kan de rechter de gevolgtrekking maken die hij geraden acht.” De Memorie van Toelichting (blz. 53) verduidelijkt: “Niet alleen als de rechter daarom vraagt, maar ook uit zichzelf dienen partijen ernaar toe te werken, dat uiteindelijk alle voor de beslissing van belang zijnde feiten boven tafel komen, overigens voor zover er geen gewichtige redenen zijn om feiten niet aan te voeren”. De verplichting voor partijen (spontaan) de relevante feiten volledig en naar waarheid aan te voeren lijkt te hoog gegrepen. De bepaling getuigt van een →

→ zekere wereldvreemdheid. Partijen koesteren doorgaans tegenover elkaar een gezonde achterdocht en zijn daarom gefixeerd op hetgeen al dan niet kan worden bewezen. Men moet niet uitgaan van de goedheid van de mens, zeker niet als hij aan het procederen slaat. Ook wordt niet stilgestaan bij de druk die de bepaling legt op de relatie tussen de procespartij en haar advocaat: wat kan de procespartij hem toevertrouwen als deze gehouden is te bewerkstelligen dat artikel 1.3.3 tot zijn recht komt? Kortom een bepaling die niet is doordacht en een hoog studeerkamergehalte heeft. Aan een reëel alternatief, bijv. de Angelsaksische *discovery*, heeft men niet willen denken. Toch is er wel een vleugje verangelsaksisering in afdeling 1.3. Ik doel op artikel 1.3.10a, die een soort *protective order* introduceert:

1 *Het is aan partijen verboden aan derden mededelingen te doen omtrent:*

- A *het verhandelde op een terechtzitting met gesloten deuren of een terechtzitting waarbij slechts bepaalde personen zijn toegelaten;*
 B *andere gegevens uit een procedure, indien de rechter zulks heeft bepaald.*

2 *De rechter kan het verbod, bedoeld in het eerste lid, op verzoek van een der partijen geheel of gedeeltelijk opheffen.*⁸

Overgangssituatie

Nog een afsluitend woord over de overgangsbepaling (art. VII). Op alle bij de verschillende gerechten aanhangige zaken blijft het oude procesrecht van toepassing; dat geldt dus alleen voor de desbetreffende instantie. Ook voor de mogelijkheid van het aanwenden van rechtsmiddelen tegen beslissingen van vóór de inwerkingtreding van de wet en de toepasselijke termijnen geldt het oude recht. Alleen voor het request-civiel is er geen eerbiedigende werking.

Organisatie en bestuur gerechten

Op 19 juni heeft de Tweede Kamer wetsvoorstel 27181 tot wijziging van de wet op de rechterlijke organisatie, de Wet rechtspositie rechterlijke ambtenaren en enkele aanverwante wetten in verband met de modernisering van de organisatie en de instelling van een bestuur bij de gerechten (Wet organisatie en bestuur gerechten) aanvaard.⁹

Ook dit wetsvoorstel zal volgens planning in het vierde kwartaal van dit jaar het Staatsblad bereiken en de wet zal per 1 januari 2002 in werking treden. Over de Wet organisatie en bestuur gerechten valt uiteraard veel meer te zeggen: hier beperk ik mij tot de punten die voor het burgerlijk procesrecht van belang zijn.

De kantongerechten behoren niet langer tot de rechterlijke macht (art. 2.1.1; thans art. 1 R.O.). Er is in de rechtbank een sector kanton waarbinnen in enkelvoudige kamers kantonzaken worden behandeld en beslist. De sector kanton verricht zijn taken in de arrondissementshoofdplaats, de nevenvestigingsplaatsen en nevenzittingsplaatsen. Het onderscheid tussen rechtbankzaken en kantongerechtszaken is daarmee opgeheven. Voortaan spreken we van procureurszaken en kantonzaken. Hiermee was in wetsvoorstel 26855 nog geen rekening gehouden. In wetsvoorstel 27824 tot 'Aanpassing van de wetgeving aan de herziening van het procesrecht voor burgerlijke zaken, in het bijzonder de wijze van procederen in eerste aanleg' wordt in het Wetboek van burgerlijke rechtsvordering nog een nieuwe afdeling 2a (kantonzaken) aan titel 2 van Boek 1 toegevoegd.

De gerechtshoven oordelen in hoger beroep over de daarvoor vatbare vonnissen en beschikkingen in burgerlijke zaken van de rechtbanken in hun ressort (art. 2.4.1.3). Dus ook in kantonzaken wordt het hoger

beroep gericht tot het gerechtshof.

In de Wet organisatie en bestuur gerechten is gekozen voor een strikte onderscheiding in de aanduiding van rechterlijke en bestuurlijke functies. De term president is gereserveerd voor de aanduiding van een bestuurlijke functie: de voorzitter van het gerechtsbestuur. De president als aanduiding voor een rechterlijke functie verdwijnt. De rechterlijke taken die thans nog zijn opgedragen aan de president, worden geattribueerd aan een enkelvoudige kamer, waarvan de rechter de titel 'voorzieningenrechter' draagt (art. 2.3.3.1, tweede lid). Dientengevolge vervangt de Aanpassingswet 'de president in het kort geding' overal door 'de voorzieningenrechter'.¹⁰ In een echt kort geding mag de voorzieningenrechter nog wel worden aangesproken als 'meneer de President' (art. 2.3.3.1, derde lid).

Prof. mr. C.J.J.C. van Nispen is sinds 1977 werkzaam als advocaat bij De Brauw Blackstone Westbroek Linklaters & Alliance in Den Haag. Daarnaast is hij hoogleraar burgerlijk procesrecht aan de Vrije Universiteit van Amsterdam en voorzitter van de adviescommissie burgerlijk procesrecht van de Nederlandse Orde van Advocaten.

- 1 Brief van de Minister van Justitie d.d. 14 september 1998 (Bijl. II, 1997/98, 24651 nr. 7)
- 2 Hand. II, 2000/01; 61-4277
- 3 Hand. II, 2000/01; 59-4225
- 4 Zie mijn inaugurele rede, De terloopse hercodificatie van ons burgerlijk procesrecht (VU 1993), blz. 31-32 en 35.
- 5 NJB 1999, blz. 1963-1964
- 6 Bijl. II 2000/01, 26855, nr. 16, blz. 4 r.k.
- 7 Nota van Wijziging, Bijl. II 1999/2000, 26855, nr. 6
- 8 Zie in dit kader HR 6 februari 1998, NJ 1999, 479 (HJS)
- 9 Hand. II, 2000/01; 88-5502
- 10 MvT (Bijl. II, 2000/01, 27824, nr. 3), blz. 32

Strengere eisen aan dagvaarding

Centrale plaats comparitie

In het wetsvoorstel 26.855 verandert er nogal wat met betrekking tot de dagvaardingsprocedure. De comparitie na antwoord neemt straks een centrale plaats in, het recht op re- en dupliek alsmede dat op het pleidooi vervalt. Anders gezegd: advocaten zullen goed beslagen ter comparitie moeten verschijnen.

In het ruimtestek van deze special de tien belangrijkste wijzigingen van het wetsvoorstel^{1,2}.

Mr. Bart Gerretsen

Het wetsvoorstel bevat in titel 2 van Boek 1 één algemene regeling voor de dagvaardingsprocedure in eerste aanleg. Deze titel is derhalve zowel van toepassing op zaken waarin procesvertegenwoordiging verplicht is (procureurszaken) als op zaken waarin dat niet het geval is (kantonzaken)³. In de artikelen 2.2a.1 e.v. wordt geregeld welke zaken door de sector kanton van de rechtbanken worden behandeld en beslist. Bij de bespreking van de belangrijkste karakteristieken van de nieuwe dagvaardingsprocedure komen ook enkele onderwerpen aan bod die geregeld zijn in de eerste titel, algemene bepalingen. De belangrijkste wijzigingen, de cultuur-

schok waarover Van Nispen spreekt⁴, zitten in substantiërings- en bewijsaandraagplicht, re- en dupliek en recht op pleidooi.

Rechtsmacht

Bij het ontwerpen van de nieuwe rechtsmachtregeling, algemeen geregeld in de eerste afdeling van de eerste titel van Boek 1, heeft de wetgever zich laten leiden door de rechtsmachtbepalingen in het EEX/EVEX. Inmiddels heeft de Raad van de EU op 22 december 2000 verordening no. 44/2001 vastgesteld betreffende de rechterlijke bevoegdheid, de erkenning en de tenuitvoerlegging van beslissingen in burgerlijke en handelszaken. Deze zal per 1 maart 2002 het EEX vervangen. De verordening bevat veranderingen ten opzichte van het EEX. Aan die wijzigingen zal het Nederlandse wetsvoorstel worden aangepast⁵.

Tot dusverre is het zo dat iedereen die in Nederland woonplaats heeft wie ook ter wereld voor de Nederlandse rechter kan slepen tenzij een verdrag anders bepaalt. Dit zogenaamde recht van overdaging wordt algemeen als exorbitant gezien en is internationaal niet algemeen aanvaard met als gevolg dat vonnissen, hier te lande gewezen in zaken waarin op deze grond rechtsmacht is aangenomen, elders niet voor erkenning in aanmerking komen. Het recht van overdaging verdwijnt dan ook, behalve in die gevallen waarin een

gerechtelijke procedure buiten Nederland onmogelijk blijkt of de zaak voldoende met de rechtssfeer van Nederland is verbonden en het onaanvaardbaar is van de eiser te vergen dat hij de zaak aan het oordeel van een rechter van een vreemde staat onderwerpt (het zogenaamde *forum necessitatis*), artikel 1.1.8 onder b. en c.

Voor de goede orde: in de nieuwe wet opgenomen rechtsmachtbepalingen hebben geen betekenis in die gevallen waar de zaak valt binnen het formele en materiële bereik van het EEX/EVEX of enig ander verdrag.

Verbetering van kennelijke fouten

Sedert de invoering van de Arbitragewet van 1986 bestaat de mogelijkheid tot herstel van een arbitraal vonnis voor zover dit een kennelijke rekenfout of schrijffout bevat (artikel 106o Rv). Sedert HR 29 april 1994, NJ 1994, 497, kan ook de gewone rechter een door hem gewezen uitspraak verbeteren. In artikel 1.3.12 is deze materie nu wettelijk geregeld.

Verbetering kan geschieden op verzoek of ambtshalve. ‘Op verzoek’ betekent niet dat dit bij verzoekschrift moet worden gedaan, zo blijkt uit de Memorie van Toelichting⁶, het kan ook per brief of telefonisch. Het verzoek is dus vormvrij.

De rechter kan te allen tijde verbeteren. Er geldt dus geen termijn, zoals bij de arbitrageregeling (binnen 30 dagen nadat het vonnis ter griffie is gedeponneerd). De rechter heeft de bevoegdheid tot verbetering, ook indien hoger beroep is ingesteld. Verbetering heeft geen invloed op de appèltermijn⁷.

Het moet gaan om “een kennelijke rekenfout, schrijffout of andere kennelijke fout”. Zie voor wanneer daarvan sprake is het overzichtsartikel van Schepel in TCR⁸, HR 15 mei 1998, NJ 1999, 672 en HR 16 februari 2001, NJ 2001, 201.

In artikel 1.3.13 wordt de figuur van aanvulling van een uitspraak wettelijk geregeld. Ook deze mogelijkheid is reeds geldend recht, en wel sedert HR 10 juni 1994, NJ 1994, 654. Aanvulling kan later op verzoek van partijen, niet ambtshalve en, net als bij verbetering, te allen tijde. Aanvulling is alleen mogelijk indien de rechter heeft verzuimd te beslissen over een onderdeel van het gevorderde. Indien het dictum de sacrale woorden “wijst af het meer of anders gevorderde” bevat, is van een dergelijk verzuim geen sprake en aanvulling niet aan de orde⁹. Tegen de weigering van de aanvulling staat blijkens lid 3 van artikel 1.3.13 geen voorziening open, hetgeen onverlet laat dat het onderdeel waarop het verzuim betrekking heeft in hoger beroep opnieuw aan de orde kan worden gesteld. Wordt wel aangevuld, dan is hoger beroep wel mogelijk. De appèltermijn vangt aan op de datum van het aanvullend vonnis.

Substantiërings- en bewijsaandragplicht

Het stramien van de procedure verandert ingrijpend. In principe vindt een comparitie na antwoord (‘verschijning’) plaats. De comparitie na antwoord neemt een centrale positie in de procedure in. In wezen wordt bij die gelegenheid de zaak behandeld. Dat betekent dat in dat stadium - ook in verband met de verdere instructie - de zaak reeds voldoende duidelijk uit de doeken moet zijn gedaan. Om die reden wordt aan de inhoud van de dagvaarding blijkens artikel 2.3.1 een tweetal geheel nieuwe eisen gesteld. Het exploit dient de door de gedaagde tegen de eis aangevoerde verweren en de gronden daarvoor te bevatten alsmede de bewijsmiddelen waarover de eiser kan beschikken en getuigen die hij kan doen horen ter staving van de aldus betwiste gronden van de eis. Voor zover sprake is van niet-betwiste gronden geldt

deze zogenaamde bewijsaandragplicht niet. Indien aan deze vereisten niet wordt voldaan, leidt dat blijkens artikel 2.3.9 lid 4 niet tot nietigheid. Wel kan de rechter de eiser in dat geval bevelen alsnog de ontbrekende gegevens te verstrekken (op straffe van niet-ontvankelijkheid?).

Voor de conclusie van antwoord geldt de bewijsaandragplicht eveneens (artikel 2.4.4), terwijl het bepaalde in artikel 2.3.1 lid 3 ook geldt voor de conclusie van eis in reconventie (artikel 2.5.2).

Ontegenzeggelijk maken deze vereisten de incassopraktijk een (stuk) bewerkelijker, met name indien de ingestelde vordering betwist is. De toekomst zal leren hoe goed advocaten zijn in het samenvatten van standpunten van hun wederpartijen!

Niet langer recht op re- en dupliek

Zoals hierboven reeds ter sprake is gekomen, vindt in beginsel een comparitie plaats. Dit is slechts anders indien de rechter oordeelt dat de zaak daarvoor niet geschikt is. Wanneer dat het geval is, staat ter vrije beoordeling van de rechter. →

Deurwaarder Luhrs overhandigt een dagvaarding. Aan de dagvaarding worden in de Wet herziening van het procesrecht strengere eisen gesteld.

De exhibitieplicht is uitgebreid en betreft nu ook onder meer foto's, film-, geluids- en computerbestanden.

→ Volgens de Memorie van Toelichting⁴⁰ kan gedacht worden aan feitelijk betrekkelijk eenvoudige en (kleine) zaken (waarvoor een comparitie, gelet op de daaraan verbonden kosten, soms te zwaar zal zijn) en aan vorderingen van 'geoefende' procespartijen als nutsbedrijven of verzekeringsmaatschappijen, 'repeat players' die veel voorkomende en ongecompliceerde geldvorderingen instellen. Aan de andere kant van het spectrum zijn de ingewikkelde, complexe zaken. Ook in dergelijke zaken zal het vaak geïndiceerd zijn eerst te re- en dupliceren voordat mondelinge behandeling plaatsvindt.

Alleen als niet gecompareerd wordt, hebben de partijen recht op re- en dupliek (artikel 2.4.8 lid 1). Ingeval van een comparitie wordt slechts aan partijen gelegenheid geboden voor re- en dupliek indien dat met het oog op artikel 1.3.1 (hoor en wederhoor) of met het oog op een goede instructie van de zaak noodzakelijk is. Zoals de Memorie van Toelichting opmerkt⁴¹, mag van de rechter worden verwacht dat hij ter comparitie met partijen overlegt over de verdere mogelijkheden om de procedure af te handelen. Wanneer beide partijen gemotiveerd verzoeken om gelegenheid voor verdere conclusiewisseling, zal de rechter in de regel een dergelijk verzoek niet snel naast zich kunnen neerleggen. Hij heeft daarover echter wel het laatste woord.

Re- en dupliek niet meer steeds gegeven

Ook het recht op pleidooi is niet meer steeds gegeven. Blijkens 2.4.10 lid 1 kan de rechter bepalen dat geen gelegenheid zal

worden gegeven voor pleidooien indien partijen ter gelegenheid van een comparitie hun standpunt in voldoende mate mondeling hebben kunnen uiteenzetten. Anders gezegd: indien partijen ter comparitie hun standpunt hebben bepleit, behoeft dat niet nogmaals te geschieden. Dat is, wanneer geen re- en dupliek volgt, duidelijk. Anders ligt het indien na de comparitie het schriftelijk debat wordt voortgezet, bewijsvoering na tussenvonnis heeft plaatsgevonden, tijdens de procedure een voorlopig getuigenverhoor heeft plaatsgevonden, etcetera. In dergelijke gevallen is moeilijk vol te houden dat partijen reeds ter comparitie na antwoord hun standpunt in voldoende mate hebben kunnen uiteenzetten en zal dus de gelegenheid tot pleidooi moeten worden geboden.

In het hiervoor besproken systeem ligt besloten dat de advocaten goed beslagen ter comparitie zullen moeten verschijnen.

In principe wordt de zaak ter comparitie behandeld. De advocaten moeten hun zaak ter comparitie dan ook uiteen kunnen zetten. Verwacht mag dan ook worden dat in veel gevallen (al dan niet verkapte) pleidooien en pleitnota's ingrediënten van de comparitie van partijen zullen zijn.

Verstek

De belangrijkste wijziging betreft hier de regeling die geldt bij meer gedaagden, waarvan er tenminste één verschijnt. Tot dusverre geldt dat de niet verschenen gedaagde(n) eerst opnieuw moet(en) worden opgeroepen. Dat gaat veranderen. Tegen de deugdelijk opgeroepen, niet verschenen gedaagde, wordt dadelijk verstek verleend en tussen de eiser en de verschenen gedaagden wordt terstond voortgeprocedeerd, artikel 2.6.2 lid 1. Het vonnis, dat tussen alle partijen wordt gewezen, geldt als een vonnis op tegenspraak. Op

deze consequentie dient, bij meer gedaagden, in de dagvaarding in eerste aanleg wel op straffe van nietigheid te worden gewezen (artikel 2.3.1 lid 2 onder i in verbinding met artikel 2.3.9 lid 1).

Verzet

Wil een bij verstek veroordeelde gedaagde in verzet komen, dan dient dat volgens huidig recht (artikel 81 lid 1 Rv) te geschieden binnen 14 dagen na betekening van het vonnis aan de veroordeelde in persoon of binnen 14 dagen na het plegen van een zogenaamde daad van bekendheid: een daad waaruit noodzakelijk voortvloeit dat het vonnis (of de aanvang van de tenuitvoerlegging daarvan) aan de veroordeelde bekend is. Daarnaast volgt uit lid 2 van artikel 81 Rv dat het verzet niet meer ontvankelijk is wanneer het vonnis ten uitvoer is gelegd (op deze regel bestaat één uitzondering).

De hiervoor geschetste termijn is erg kort. Omdat de verzetdagvaarding de inhoud van een conclusie van antwoord moet hebben (concentratie van verweer, artikel 2.4.4), vergt zij een volledige kennis van het dossier. Met name wanneer de veroordeelde een buitenlandse partij is, kan voor het vergaren van adequate dossierkennis (veel) meer tijd nodig zijn.

Tegen deze achtergrond bevat de nieuwe wet een belangrijke verbetering. Blijkens artikel 2.7.1 lid 2 wordt de reguliere verzettermijn verlengd tot vier weken (thans twee weken). Heeft de veroordeelde geen bekende woonplaats of bekend werkelijk verblijf in Nederland, dan is deze zelfs acht weken.

Daarnaast is ook de regeling gewijzigd dat het verzet niet meer ontvankelijk is wanneer de executie is voltooid. Overigens is de huidige wettelijke regeling op dit punt blijkens HR 25 februari 2000, NJ 2000, no. 509, al achterhaald. Artikel 2.7.1

lid 3 bepaalt dat de verzettermijn (van vier of acht weken) pas begint te lopen (en niet hoe dan ook eindigt) op de dag waarop het vonnis ten uitvoer is gelegd.

Exhibitieplicht

Artikel 843a bepaalt thans dat hij die daarbij een rechtmatig belang heeft van de houder inzage, afschrift of uittreksel kan vorderen van een onderhandse akte aangaande een rechtsbetrekking waarin hij of zijn rechtsvoorganger partij is. De omvang van deze zogenaamde exhibitieplicht heeft de laatste jaren nogal wat pennen in beweging gebracht, waaronder die van Van den Reek, die daaraan een proefschrift heeft gewijd¹². De reikwijdte van deze bepaling wordt verruimd. In het nieuwe artikel 843a strekt de exhibitieplicht zich ook uit tot andere bescheiden dan onderhandse akten. Hieronder wordt ook verstaan: op een gegevensdrager aangebrachte gegevens, zoals foto's, films,

ingeval van gewichtige redenen en ook indien redelijkerwijs aangenomen kan worden dat een behoorlijke rechtsbedeling ook zonder verschaffing van de gevraagde gegevens is gewaarborgd (lid 4).

Tussentijds appèl

Het wetsontwerp betreft de procedure in eerste aanleg. Een wetsvoorstel voor een nieuwe regeling van de procedure in hoger beroep is in voorbereiding. De appèlrechtspleging blijft dan ook nu nog grotendeels ongewijzigd. Dat neemt niet weg dat een belangrijke wijziging wordt voorzien.

Artikel 337 lid 1 Rv wordt in dier voege gewijzigd dat van vonnissen waarbij een voorlopige voorziening wordt getroffen of geweigerd, tussentijds hoger beroep kan worden ingesteld, maar van andere tussenvonnissen niet, tenzij de rechter anders heeft bepaald of artikel 1.8.6 lid 1 van toepassing is. Artikel 1.8.6 betreft de uit-

Met de vernieuwing van het procesrecht wordt een snellere en efficiëntere procesvoering nagestreefd.

geluidsbanden en computerbestanden.

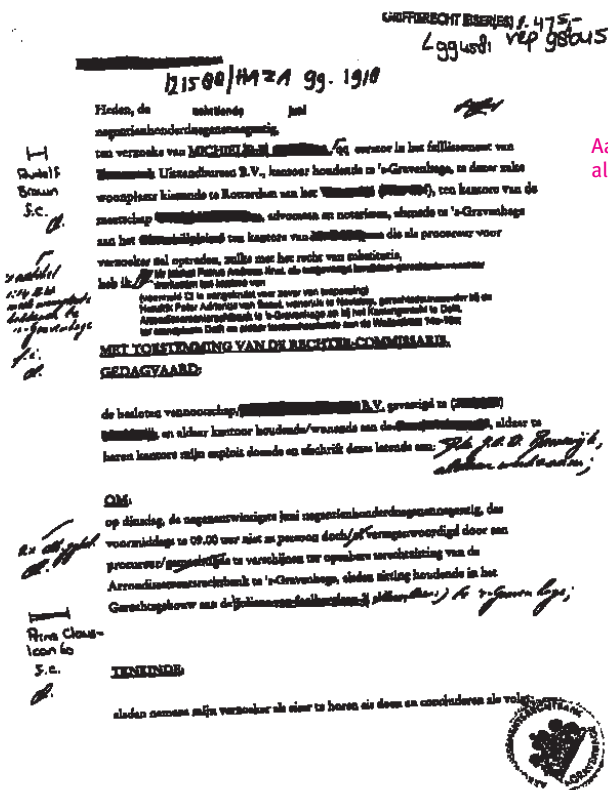
Intussen blijven twee belangrijke beperkingen van kracht: (i) het moet gaan om bepaalde bescheiden en (ii) die bescheiden moeten betrekking hebben op een rechtsbetrekking waarbij de gerechtigde (of zijn rechtsvoorganger) partij is.

Op degene die uit hoofde van zijn ambt, beroep of betrekking tot geheimhouding is verplicht, rust de exhibitieplicht blijkens het nieuwe artikel 843a lid 3 niet indien de bescheiden uitsluitend uit dien hoofde te zijner beschikking staan of onder zijn berusting zijn. Bovendien geldt voor de exhibitieplicht een uitzondering

Handboeken en definitieve nummering

Van de bekende handboeken (Hugenholtz/ Heemskerk; Stein/Rueb; Snijders/Ynzonides/Meijer) zijn nog geen drukken verschenen waarin het nieuwe recht wordt behandeld.

De definitieve nummering van de nieuwe wet is nog niet beschikbaar. Wel is de wettekst op basis van de nummering in het wetsontwerp uitgegeven onder redactie van Van Mierlo en Harreman¹³. Deze uitgave bevat ook een korte algemene inleiding en een transponeringstabel. Een nieuw deel van Tekst en Commentaar waarin het herziene procesrecht wordt behandeld, is in voorbereiding.

Aan de inhoud van de dagvaarding zijn twee nieuwe eisen gesteld: het verweer van de gedaagde alsmede de bewijsmiddelen moeten zijn opgenomen in de dagvaarding.

→ spraak waarbij de rechter zich onbevoegd heeft verklaard en de zaak naar een lagere rechter verwijst. Valkuil: in dat geval geldt een appèltermijn van vier weken en is een hoger beroep tegelijk met het eindvonnis niet meer mogelijk.

De hoofdregel wordt dus omgedraaid. Nu is in principe tussentijds appèl mogelijk, maar kan de rechter dat uitsluiten. Straks is tussentijds appèl in principe uitgesloten, maar kan de rechter dat toestaan.

Termijnen

In de nieuwe wet zijn de dagvaardingstermijnen en de termijnen voor het instellen van rechtsmiddelen geharmoniseerd. De gewone dagvaardingstermijn wordt één week. In geval van een gedaagde met bekende woonplaats of een bekend werkelijk verblijf buiten Nederland in een staat waar de Europese Betekenisverordening (1348/2000) van toepassing is of in een staat die in Europa is gelegen en die partij is bij het Haags Betekenisverdrag vier weken en overigens drie maanden. De termijnen van vier weken en drie maanden zijn in het appèlrecht ook terug te vinden. De algemene appèltermijn, ook voor de rekestprocedures, is in de nieuwe wet drie maanden. Soms wordt voor het instellen van hoger beroep een kortere termijn wenselijk

geacht, bijvoorbeeld ingeval van een kort geding. Dan geldt een termijn van vier weken. Op grond van artikel 402 lid 2 is in die gevallen de cassatietermijn het dubbele, acht weken.

Padvinderachtige bepaling

Met de vernieuwing van het procesrecht wordt een snellere en efficiëntere procesvoering nagestreefd. Met de centrale plaats die de comparitie na antwoord in de procedure in eerste aanleg zal verwerven, zal dat in een aantal gevallen lukken. Voor wat betreft de meer ingewikkelde procedures zal de praktijk vermoedelijk niet veel veranderen. Gehoopt mag worden dat voor die categorie zaken nog eens voorzien gaat worden in een onder supervisie van een vice-president (“voorzieningenrechter”) gesteld case-management met uitgebreidere mogelijkheden tot bewijsvoering waardoor aan de wat padvinderachtige bepaling dat partijen verplicht zijn de voor de beslissing van belang zijnde feiten volledig en naar waarheid aan te voeren (artikel 1.3.3) geen behoefte meer bestaat. ←

Mr. R.B. Gerretsen is sinds 1979 als advocaat werkzaam, nu bij Nauta Dutilh, Rotterdam en daarvoor bij haar voorganger Dutilh van der Hoeven en Slager. Hij is manager van de praktijkgroep Litigation van Nauta Dutilh en tevens lid van de adviescommissie burgerlijk procesrecht van de Nederlandse Orde van Advocaten.

- 1 W.A.J.P. van den Reek, wetsvoorstel 26855, herziening van het procesrecht voor burgerlijke zaken, in het bijzonder de wijze van procederen in eerste aanleg. Een overzicht in vogelvlucht, TCR 2000, p. 1 e.v. R.J.B. Boonekamp en C.J.J. van Maanen, Het procesmodel van het ontwerp, TCR 2000, p. 7 e.v.
- 2 M. Kremer, Het toekomstig burgerlijk procesrecht (1) De contouren, Adv. bl. 2000 nr. 9, p. 319 e.v., J.W. Rutgers, Nieuw burgerlijk procesrecht (2) Internationale bevoegdheid van de Nederlandse rechter, Adv. bl. 2000, nr. 10, p. 364 e.v.
- 3 Zie hierover nader het artikel van C.J.J.C. van Nispen elders in dit nummer.
- 4 C.J.J.C. van Nispen, Het nieuw burgerlijk procesrecht, elders in dit nummer.
- 5 Nota naar aanleiding van het verslag, Bijl. II 1999/2000, 26 855, nr. 5, p. 18.
- 6 Bijl. II 1999/2000, 26 855, nr. 3, p. 62.
- 7 Bijl. II 1999/2000, 26 855, nr. 3, p. 63.
- 8 J. Schepel, Verbetering van civielrechtelijke uitspraken, TCR 1995, p. 77 e.v.
- 9 Bijl. II 1999/2000, 26 855, nr. 3, p. 64.
- 10 Bijl. II 1999/2000, 26 855, nr. 3, p. 110/111.
- 11 Bijl. II 1999/2000, 26855, nr. 3, p. 112.
- 12 W.A.J.P. van den Reek, Mededelingsplichten in het burgerlijk procesrecht, diss. KUB 1997.
- 13 A.I.M. van Mierlo en M.M.L. Harreman, Tekst Boek 1 Rv nieuw en Landelijk reglement voor de civiele rol bij de rechtbanken, 2e druk februari 2001. De derde druk verschijnt binnen-kort.

Hoogleraar Toon van Mierlo over de verzoekschriftprocedure nieuwe stijl

‘Nieuwe regels zijn verdienstelijk, maar geen fundamentele herbezinning’

De verzoekschriftprocedure gaat op de schop. De nieuwe regeling is systematischer van opzet en vereist minder zoekwerk in het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering. Burgers die te maken krijgen met ontbindings- en echtscheidingsprocedures vinden er baat bij. Maar de wetgever is niet altijd even consequent geweest, stelt hoogleraar A.I.M. van Mierlo.

Michel Knapen

Als prof. mr. Toon van Mierlo een cijfer moet toekennen aan de nieuwe regels uit het Wetboek van Burgerlijke rechtsvordering, dan wordt dat “zeker een zeven, misschien wel een acht”. De regels, die – als alles goed is – op 1 januari 2002 worden ingevoerd, zijn consequenter doordacht en hiaten zijn eruit gehaald. De regels zijn ook meer in overeenstemming met het internationale recht, én het is logischer en systematischer ingedeeld: “Zo is de verzoekschriftprocedure in eerste aanleg apart van het appèl geregeld. Vroeger stond dat allemaal door en bij elkaar.” Van Mierlo verzorgt tijdens de jaarvergadering van de Nederlandse Orde van Advocaten een lezing over de nieuwigheden van de verzoekschriftprocedure.

Deze procedure is van belang voor een groot aantal zaken die bij de rechter belanden. Het burgerlijk procesrecht kent naast de contentieuze zaken (waarbij een geschil voorop staat) de volontaire zaken, waarbij geen sprake is van een geschil maar waarbij wel een beslissing moet worden genomen. Voor de eerste categorie staat de dagvaardingsprocedure open, voor de tweede

categorie is de verzoekschriftprocedure ontwikkeld. Deze komt vaak voor in het personen- en familierecht: er moet een voogd worden benoemd, iemand wil zijn naam laten veranderen. Daarnaast kunnen er verzoekschriften worden ingediend in de sfeer van het arbeidsrecht (de ontbindingsprocedure wegens gewichtige redenen) en in het ondernemingsrecht, zoals de enquêteprocedure.

Handicap

Op dit moment is de verzoekschriftprocedure geregeld in een twintigtal artikelen (art. 429a e.v. Rv), die zijn opgenomen in de twaalfde titel van het eerste Boek. Waar de dagvaardingsprocedure nog stamt uit de negentiende eeuw, is de verzoekschriftprocedure een product van begin jaren '70 van de vorige eeuw. Dat betekent overigens niet dat de wetgever het toen helder heeft verwoord. Zo staat het erg omslachtig in de wet wanneer precies de verzoekschriftprocedure moet worden ingeroepen. Van Mierlo: “De procedure was al snel en betrekkelijk eenvoudig, dus daaraan kon de wetgever weinig meer verbeteren.

De nieuwe regels uit het Wetboek van Burgerlijke rechtsvordering geeft Van Mierlo misschien wel een acht, ook al is niet alles even goed uitgewerkt.

Winst zit 'm vooral in het feit dat datgene wat niet was geregeld, nu wel is geregeld. Onder het huidige recht valt een verzoekschriftprocedure slechts onder de regeling ex art. 429a e.v. Rv, indien de wet dat uitdrukkelijk bepaalt. Er zijn op dit gebied talloze relevante wetten, en steeds moet er bijstaan of de 429a-verzoekschriftprocedure van toepassing is. Dat kan alleen leiden tot missers, en is dan ook een handicap in de huidige wetgeving.”

In de nieuwe voorstellen heeft de wetgever de zaak omgedraaid, en dat noemt Van Mierlo “een van de verworvenheden van het nieuwe recht”. “Alle regels omtrent de verzoekschriftprocedure staan voortaan bijeen in één titel, en dat is titel 3. Op ieder verzoekschrift is deze titel van toepassing, tenzij er uitdrukkelijk bijstaat dat dit niet het geval is. Deze omkering is pure winst. Het nieuwe recht kent slechts twee uitzonderingen.”

Wanneer moet er nu iets worden ingediend per verzoekschrift? Dat geeft de wet in de nieuwe regeling keurig aan. Steeds als er in de tekst woorden als ‘bij verzoek’, ‘verzoeken’ of woorden van gelijke strekking staan, is er sprake van een verzoekschrift. “In die zin heeft de nieuwe regeling het onderscheid scherper gemaakt. Kijk bijvoorbeeld maar naar Boek I van het Burgerlijk Wetboek. Het Openbaar Ministerie dient – bijvoorbeeld in het kader van de kindbescherming – veel verzoekschriften in en dat geschiedt nu nog steeds ‘op vordering’. In de nieuwe regeling komt daar te staan: ‘verzoekt het OM’. Deze terminologie is veel beter. Je weet dan dat je vervolgens titel 3 moet openslaan om de procedure te bestuderen.”

Uitzonderingen

Toch is de wetgever niet consequent

geweest in het doorvoeren van deze verandering. Het overbekende zinsdeel ‘voor zover uit de wet niet anders voortvloeit’ is ook in de nieuwe regeling opgenomen. “Niet elk verzoekschrift verloopt dus via de procedure van titel 3. In de eerste plaats zijn er twee uitdrukkelijk wettelijke uitzonderingen: de faillissementsaanvraag, die ook per verzoekschrift moet geschieden, kent een eigen verzoekschriftprocedure (art. 362, lid 2 Fw). Daarnaast is op het verzoekschrift in het kader van de Wet Schadefonds Geweldsmisdrijven titel 3 slechts op onderdelen van toepassing. Ook kan niet worden blindgevaren op woorden als ‘verzoeken’ of varianten daarop: soms verwijzen ze juist *niet* naar de derde titel. Maar ondanks dat vind ik de nieuwe regeling wel een hele verbetering. Het grote voordeel van deze exercitie is ook nog eens dat het onderscheid tussen de dagvaardingsprocedure en de verzoekschrift-

→ procedure nu goed op de rails staat.”

Hoewel: in het huidige recht is de ‘verklaring van recht’ wel toegestaan in dagvaardingsprocedures. Waarom is dit in het nieuwe recht niet geregeld voor verzoekschriftprocedures?, vraagt Van Mierlo zich af.

Ook regels omtrent het bewijsrecht hebben een verandering ondergaan. Hoofregel is dat het gehele wettelijke bewijsrecht, zoals neergelegd in afdeling 8 van titel 2 (nieuw) van overeenkomstige toepassing is op de verzoekschriftprocedure. “Wel is het jammer dat dit volgens de Memorie van Toelichting niet het geval is bij ontbindingszaken arbeidsovereenkomsten wegens gewichtige redenen”, luidt Van Mierlo’s commentaar.

Onbevoegde rechter

In tegenstelling tot de dagvaardingsprocedure kent de verzoekschriftprocedure geen wederpartij. Dat heeft consequenties voor de vraag bij welke rechter het verzoekschrift moet worden ingediend. “In een dagvaardingsprocedure moet een dagvaarding worden ingediend bij de rechter van de woonplaats van de gedaagde. In een verzoekschriftprocedure moet het verzoekschrift worden ingediend bij de rechter van de woonplaats van de verzoeker. Dat is logisch. Maar er zijn ook verzoekschriftprocedures waarbij wél sprake is van een wederpartij. Kijk maar naar arbeidsconflicten en ontbindingsprocedures. In het nieuwe recht kun je terecht bij de rechter van de woonplaats van de verzoeker of van een belanghebbende die in het verzoekschrift is genoemd. Dan kan van grote betekenis zijn, omdat het soms belangrijk is dan je kan ‘shoppen’ bij rechters.”

Het komt wel voor dat verzoekschriften worden ingediend bij een relatief onbevoegde rechter. Deze zal zich ambtshalve onbevoegd moeten verklaren, maar op dit

punt is er iets nieuws bedacht. Vooral bij scheidingszaken kan de onbevoegde rechter toch een rol vervullen. “Deze verwijst de zaak alleen dan door naar een bevoegde rechter, als er een belanghebbende verschijnt, én deze de onbevoegdheid inroept. Gebeurt dat laatste niet, of verschijnt de belanghebbende niet, dan speelt de onbevoegdheid geen rol en zal de rechter een beschikking geven en zal zich niet onbevoegd verklaren. Dat is erg goed voor de privacy van de scheidende echtelieden, en dat was voor de wetgever ook het argument om deze regel in te voeren. Vroeger kon een stel uit Den Haag alleen in dat arrondissement scheiden, nu kan dat dus ook ver weg in Groningen. Veel minder mensen krijgen daar dan weet van.” Wat betreft de onbevoegdheidskwesities heeft de wetgever zijn werk niet helemaal goed gedaan, vindt Van Mierlo. “Wat niet is geregeld is hoe en wanneer een belanghebbende de onbevoegdheid van de rechter moet inroepen. Moet dat tijdens de zitting gebeuren, of daaraan voorafgaand?”

Internationale rechtsmacht

Het internationale karakter van de relatieve bevoegdheid is ook in de nieuwe regeling een punt van aandacht geweest, en ook hier heeft de wetgever veranderingen doorgevoerd. “Neem wederom een scheiding, bijvoorbeeld tussen een Nederlander en een Amerikaanse. Welke rechter mag hierover beslissen? In het huidige recht geldt de regel: als ik in Nederland een relatief bevoegde rechter kan aanwijzen, dan heeft deze in de regel tevens internationale rechtsmacht. Juristen vatten dit samen met de regel *distributie scheidt attributie*. Maar deze regel verdwijnt. In het kader van de internationalisering is het ook een wat gekke regel. Deze Nederlandse regel heeft een te grote uitstraling: internationale geschillen wor-

den immers op deze wijze steeds beoordeeld naar Nederlands recht. Dat voert tamelijk ver. Om die reden is de regel ‘distributie scheidt attributie’ ingedamd. In de plaats daarvan moet eerst worden gekeken in verdragen en verordeningen met een internationaal karakter, of in titel I van Boek I. De advocaat kan dus niet langer volstaan met simpelweg een relatief bevoegde Nederlandse rechter te zoeken, maar zal in internationale verdragen de rechtsmacht van de rechter moeten onderzoeken.”

Geen herbezinning

Misschien wel een acht – Van Mierlo herhaalt het cijfer maar eens dat hij de wetgever zou willen geven, ook al is niet alles even goed uitgewerkt. “Het is allemaal erg snel voor elkaar gebracht. In 1993 werd een aanvang gemaakt met de eerste tranche maar in feite is met het echte werk pas in oktober ’99 begonnen. En dan te bedenken dat bijna alles verricht is door slechts één wetgevingsambtenaar. Alle lof en eer voor die man.”

Maar het had eigenlijk anders moeten verlopen: er was om een fundamentele herbezinning op het burgerlijk procesrecht gevraagd, en die is er niet gekomen. Zo zijn er bijvoorbeeld nog steeds twee vormen van procesingang. “Als men was overgegaan tot één vorm, dan had men de burger meer maatwerk kunnen bieden. Maar om tot zo’n fundamentele herbezinning te komen, had Justitie op dit dossier een heel team moeten zetten, en dan had het departement daarvoor de portemonnee moeten trekken. Veel beter was het om al in 1993 een Regeringscommissaris te benoemen, maar dat wilde Justitie niet – naar verluid omdat dit niet past binnen de ambtelijke hiërarchie waarin de secretaris-generaal en de directeuren-generaal niet graag iets van hun bevoegdheden afstaan. →

WAAR BENT U →→→

OP DE 27STE EN 28STE VAN SEPTEMBER?

Misschien wel in Alkmaar, waar het mid-dagprogramma van 28 september is gewijd aan de voor u zo belangrijke wijzigingen in het Burgerlijk Procesrecht. Dit infokatern verschaft u informatie over de Ordevergadering van 27 september en onderwerpen en sprekers op de 28ste september, hoe Alkmaar het best is te bereiken, parkeergelegenheden en tips van de redactie voor leuke kroegen en goede restaurants.

Hans Buskes & Hugo van den Bovenkanp

→◎← **Bereikbaarheid Met de NS**

Hoewel u het risico loopt op uw tocht met de trein te worden geconfronteerd met de omroepboodschap “vanwege logistieke problemen rijdt de trein van xx.xx vandaag niet” (een eufemisme voor het probleem dat de machinist spoorloos is), doet u er wellicht tóch verstandig aan om per trein te reizen. Behalve dat Alkmaar goed is te bereiken per trein (Alkmaar staat van alle Nederlandse gemeenten op de vierde plaats!) en u niet met een parkeerprobleem zit, is Theater de Vest (1) waar de jaarvergadering plaatsvindt, goed te belopen vanaf het station Alkmaar.

Van Alkmaar station naar theater de Vest

Als u het station verlaat, loopt u recht het straatje/kleine steegje, de Stuartstraat in. Deze loopt u helemaal uit om op het einde een stukje met de weg mee naar links te gaan. Aan de linkerzijde ziet u dan het politiebureau, aan de rechterzijde een bruggetje. Die moet u over. Dat brengt u in het oude historische Alkmaar. U loopt de Paternosterstraat in waarbij u heel spoedig Theater De Vest aan uw rechterzijde ziet. In een ongezonder tempo doet u dit alles in zeven minuten. In een gezond tempo rekent u iets minder dan het dubbele.

→◎← **Bereikbaarheid Met de auto**

Realiseert u zich dat Alkmaar qua bereikbaarheid met de auto in de spits slechts een 32st plaats in neemt van Nederlandse gemeenten. Vanuit Amsterdam volgt u de A9 naar Alkmaar. Bij het verkeersplein Kooimeer (Alkmaar) rijdt u de Vondelstraat in, die u vervolgt. Circa 100 meter na het passeren van de Accijnstoren krijgt u een bocht naar links. Ongeveer 500 meter na deze bocht moet u bij het stoplicht links voorsorteren en de kanaalkade volgen tot het eerste stoplicht. Hier slaat u linksaf. Na circa 25 meter bent u bij de parkeergarage theater de Vest. Deze biedt ruimte aan zo'n 180 auto's. De parkeergarage is 24 uur per dag open.

↘↙ **Tip**

Alternatieve route
Bij verkeersplein Kooimeer driekwart richting Den Helder. Eerste stoplicht rechtsaf de Kennemerstraat op. Voortdurend rechdoor en weg blijven volgen. Molen van Piet aan de rechterkant houden. Bij de volgende rotonde rechts (1/4) bij stoplichten rechts en u zit bij de Veste.

Parkeergelegenheden

In de buurt van theater de Vest zijn naast parkeergarage De Vest, nog meerdere parkeergarages. De dichtstbijzijnde is die bij het politiebureau (2) waar ook circa 180 auto's kunnen staan.

→◎← **Alkmaar en kroegen**

Alkmaar doet het in sociaal economisch opzicht nog steeds niet echt goed. Dat heeft onder meer te maken met een hoge werkloosheid en geringe werkgelegenheid. Dat is slecht nieuws voor de Alkmaarders. Het goede nieuws voor u is dat horeca de enige uitzondering is. In de horeca is er een forse banengroei van 9 %, ruim boven het lande-

lijk gemiddelde. Kortom qua cafés en restaurants zit het wel goed in Alkmaar. In Alkmaar zijn er twee gebieden waar veel kroegen zitten. Rond de kaasmarkt (het Waagplein) en de Plattestenenbrug.

Het Waagplein

Als u van theater de Vest op de Grote St. Laurenskerk afloopt, dan komt u automatisch in de winkelstraat, de Lange Straat. Aan het einde van deze straat kunt u naar links (richting Waaggebouw en Waagplein) of naar rechts richting Plattestenenbrug. Die keuze is nogal cruciaal zoals u zult bemerken. Wij gaan eerst naar links. Aangekomen bij het prachtige Waaggebouw steekt u de kaasmarkt over, waar elke vrijdagochtend nog kaasmarkt is en u bevindt zich op de Houttil (3). Hier bevinden zich uitsluitend kroegen waarvan sommige in de vroege avond als eetcafé beginnen en later omschakelen naar café. Werpt u een blik op het terras (als het weer het toelaat) of in de kroeg en u weet wat voor vlees u in de kuip heeft. Het uitgaanspubliek kenmerkt zich in hoge mate door tatoeages, 'foute' kleding en forse bierbuiken. Cafés die hier populair zijn, zijn ondermeer Route 66 en het Apothekertje (Houttil 16). Als u niets tegen interdisciplinair samenwerken heeft, begeeft u zich naar de Notaris, een van de betere. U kunt hier ook eten.

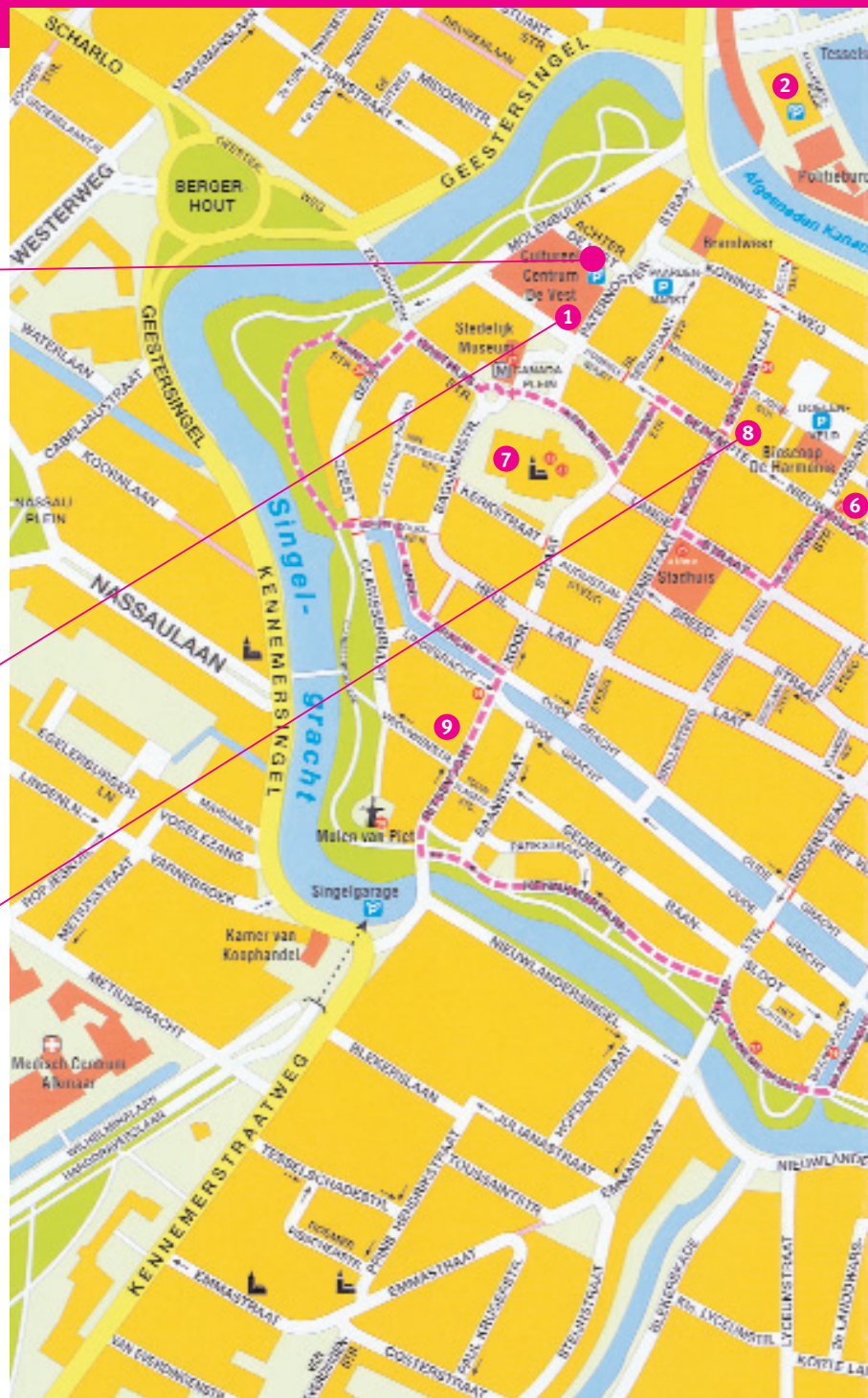
↘↙ **Tip**

U doet er echter verstandiger aan de Houttil iets verder af te lopen richting Kanaalkade. U passeert dan aan uw rechterkant Nationaal Biermuseum De Boom (Houttil 1), gaat bij het museum naar rechts (de Peperstraat) en meteen weer naar rechts de trappen af. Daar zit proeflokaal De Boom (4) die claimt meer dan 80 verschillende Nederlandse bieren te hebben. Bij navraag, blijkt dat op dit moment 'slechts' 56 te zijn, waarvan akte. Naar Alkmaars bier hoeft u

Theater De Vest

Hier vindt zowel de huishoudelijke vergadering (27 september) als wel de Ordevergadering plaats (28 september). Theater De Vest bevindt zich op het Canadaplein 2. Gezien de enorme opkomst is er een tweede zaal in gebruik die middels een videoverbinding deelname mogelijk maakt.

PROGRAMMA 27 SEPTEMBER

HUISHOUDELIJKE VERGADERING

- gefinancierde rechtshulp
- samenwerking met accountants
- vervolg Ordevergadering 18 juni
- centrale controle verordeningen
- vijftigjarig bestaan Orde september 2002

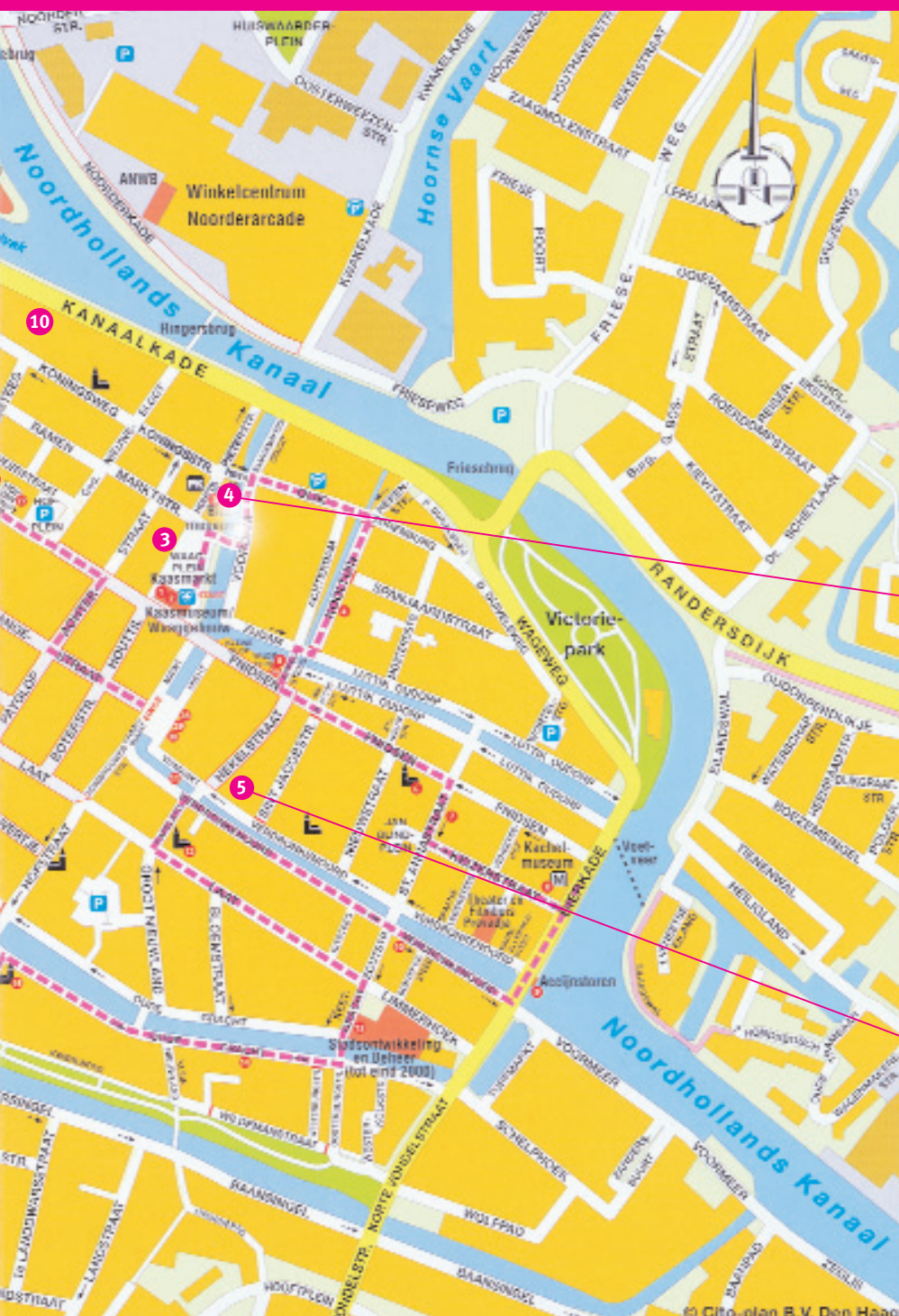
OCHTEND PROGRAMMA 28 SEPTEMBER

ORDEVERGADERING

- 10.00 aankomst, registratie en koffie
- 11.00 rede van de deken Mr. M.W. Guensberg
- 11.30 toespraak van de voorzitter van de Raad voor de Rechtspraak, Mr. A.H. van Delden
- 12.00 Alkmaars Baliecabaret
- 12.15 aperitief en lopende lunch

(MOGELIJKHEID TOT REGISTRATIE VOOR HET MIDDAGPROGRAMMA)

↓ MIDDAG PROGRAMMA 28 SEPTEMBER

↘ WIJZIGINGEN IN HET BURGERLIJK PROCESRECHT

13.30 algemene inleiding,
Prof. Mr. C.J.J.C. van Nispen (De Brauw,
Blackstone Westbroek, Den Haag)

- ▶ de dagvaardingsprocedure,
Mr. R.B. Gerretsen (Nauta Dutilh, Rotterdam)
- ▶ de verzoekschriftprocedure,
Prof. Mr. A.I.M. van Mierlo (hoogleraar
burgerlijk procesrecht Erasmus Universiteit,
Rotterdam)

pauze

15.45 het landelijk rolgeregulement,
Mr. H.A. Uniken Venema, (coördinerend
vice-president Rechtbank Utrecht)

- ▶ Het wetsontwerp, Mr. F.R. Salomons
(Raadadviseur Ministerie van Justitie)

16.15 paneldiscussie met de inleiders o.l.v.
Prof. Mr. C.J.J.C. van Nispen

17.00 einde, afronding aanwezigheidsregistratie
ten behoeve van het verkrijgen van de
opleidingspunten

17.15 borrel en diner-buffet in de
Grote St. Laurenskerk

20.30 einde

niet te vragen, want in Alkmaar wordt geen bier meer gebrouwen. Dat is wrang want dit proeflokaal zit in de kelder van het Biermuseum waar zich ooit (1647!) wel een bierbrouwerij bevond. Een zandstenen bier-ton op de gevel (kunt u zien vanaf de Peperstraat en de Voordam) herinnert daar nog aan. Gezellig interieur met veel (oude) schilden van Nederlandse en Belgische bierbrouwers. De barvrouw tip Maltezer bier (van de Maastrichtse brouwerij Ridder).

De Plattestenebrug

Terug naar het einde van de Lange Straat, u gaat niet naar links zoals boven, maar naar rechts. U passeert dan eerst de Gewelfde Stenenbrug en daarna met de bocht naar links de Platte Stenenbrug. Als u twijfelt waar u bent, de eerste brug is gewelfd, de tweede is echt plat. Dat geldt ook voor het vermaak in enkele van de vele kroegen die zich hier bevinden. Gunstige uitzonderingen zijn café Lindeboom met de pay-off je weet wel (!) en Ons café 't Kantoor (5), te herkennen aan een typemachine aan de gevel. U bevindt zich hier op historische grond. U hebt uitzicht (vanaf het terras van deze cafés) op de Visbanken die zijn gebouwd in 1591 en een fraaie oude pomp uit 1785. De straat waar beide kroegen zich bevinden heet Verdrunkenoord. U bent dus gewaar-schuwd.

Tip
U borrelt in 't Kantoor en loopt vervolgens enkele deuren verder naar het Paleis (niet van Justitie), een sfeervol, ruim restaurant met een uitstekende kaart. Waar de 'H' is gebleven (zie gevel), weet niemand.

Restaurants
Het programma voorziet in een diner op 27 september in het Hof van Alkmaar (6), Hof van Sonoy 1. Het Hof is genoemd naar Jonkheer Diedrick van Sonoy die hier in de zestiende eeuw verscheidene jaren zijn residentie had. Op 28 september is er een din-

ner/buffet in de Grote St. Laurenskerk (7). U dient zich hiervoor te hebben aangemeld. Dat kunt nog steeds doen bij Parthen R&S (registration@parthen.nl of per fax, 020-5727311). Wilt u op eigen gelegenheid met enkele van uw collega's in Alkmaar gaan eten, dan zijn daarvoor ruimschoots mogelijkheden voorhanden. Naast het al eerder genoemde Het Paleis op de Plattestenenbrug, is Bios (8) een absolute aanrader. Het restaurant, een volle zuster van het bekende sterrenrestaurant in IJmuiden, bevindt zich op de Nieuwesloot 54A, niet ver van theater De Vest. Probeer eens de Irish Sirloin (!). Gaat u niet de Nieuwesloot in maar naar rechts de Koorstraat in die overgaat in de Ritsevoort (9), dan doen zich twee mogelijkheden voor om de inwendige mens te versterken. De Vestibule (Ritsevoort 12) is 'n eetcafé pur sang. Goede keuken en dito bediening tegen schappelijke prijzen. Iets verder ligt het Stokpaardje, ondanks haar naam culinair elke keer weer verrassend. Stokpaardjes berei(ij)den ze daar dus niet. Op dit moment is De Drie Kronen aan de Kanaalkade (10) in. Wilt u weg uit Alkmaar, dan is Bergen, het Monaco van Noord-Holland een optie. Dit dorp staat bekend om zijn kunstenaars en kapitale villa's en hier draait het om zien en vooral gezien worden. Nero is the place to be als u wilt eten. Het restaurant is niet te missen, want als u Bergen binnenrijdt, rijdt u recht op dit restaurant af (Breelaan 5-7). Volgens de webiste is hier alles mogelijk, behalve slapen. Het restaurant kenmerkt zich door lekker eten en een uitgebreide kaart. In Bergen aan Zee bevindt zich bij de afslag Noord de strandtent Afslag Noord (u ziet in het Arrondissement Alkmaar houden ze van 'stupid simple'). Hier kunt u goed eten en heeft u tegelijkertijd een magistraal uitzicht.

Tip
Schrijft u zich alsnog in voor het diner in de Grote St. Laurenskerk, dan kunt u netwer-

ken met uw collega's. Zo niet, dan zijn Het Paleis, Bios en de Drie Kronen absolute aanraders.

Tijd over?

Bent u Beatlesfan dan kunt u naar het enige Beatlemuseum dat Nederland heeft (Laat 25). Heeft u nog tijd over dan kunt u in Het Depot (Achterstraat) fantastische wijnen kopen. Bent u toe aan een nieuw interieur en jeukt het geld in uw portemonnee dan is een bezoek aan Van Til Interieur (Noorderkade 1038) de moeite waard. Heeft u echt ruzie met uw geld en dus geen probleem met een geinig stoeltje van een slordige f 30.000, haast u zich dan naar Intra woonkunst aan de Randweg (Kooimeerlaan 17). Bent u echt een die-hard, bezoekt u dan het nieuwe Gerechtsgebouw aan de Helderseweg en pik nog even een zittinkje mee.

Registratie

Bij aankomst op vrijdag 28 september dient u zich te registreren bij de Balie van Parthen R&S. Deze balie is open vanaf 10.00 uur. U dient de bevestigingsbrief die u van de Orde krijgt mee te nemen, want daar staat uw registratienummer in.

Tip
Probeer u in uw planning rekening te houden met de tijd die nodig is voor de registratie.

Nieuw Burgerlijk Procesrecht en opleidingspunten

Indien u het middagprogramma op 28 september bijwoont, ontvangt u niet alleen de laatste stand van zaken met betrekking tot het Burgerlijk Procesrecht, maar verdient u ook nog drie opleidingspunten. U ontvangt hiervoor separaat een brief die u mee dient te nemen (deze hebt u nodig voor uw aanwezigheidsregistratie).

→ Heel goed dat de huidige minister van Justitie zich heeft ingezet voor de voortgang van het wetgevingswerk tot vernieuwing van de burgerlijke rechtsvordering.”

Wel móeten deze regels per 1 januari 2002 worden ingevoerd. Uitstel is volgens Van Mierlo niet acceptabel, want daarmee is de praktijk – advocatuur, rechterlijke macht – absoluut niet gediend. “Er is al een heel cursussencircuit op gang gekomen. Via onder meer Kluwer, Euroforum en ook de Nederlandse Orde van Advocaten bereiden zich horden advocaten voor op de nieuwe regels.”

De fundamentele herbezinning moet nog komen. Van Mierlo: “Daarvoor wordt nu – geheel conform Europese regels – een openbare aanbesteding uitgeschreven. Het huidige ontwerp kent weinig herbezinning maar het werk is wel heel verdienstelijk. Toch spreek ik van een gemiste kans. Van belang is nu wel dat de nieuwe regels

de kans krijgen zich in de praktijk te bewijzen. We kunnen het de praktijk niet aandoen eerst deze veranderingen door te voeren en over vijf jaar weer met iets nieuws te komen. Eerst moet dit zich uitkristalliseren.” ←

Toon van Mierlo

(1957) studeerde Nederlands recht aan de Katholieke Universiteit Nijmegen, waar hij in 1988 ook zijn doctorsgraad haalde. Hij promoveerde bij prof. W.C. van der Grinten op een goederenrechtelijk onderwerp: *Fiduciaire zekerheid, vuistloos en stil pandrecht*. In 1987 verliet hij de universiteit om in Den Haag en Amsterdam aan de slag te gaan als advocaat bij het huidige kantoor De Brauw Blackstone Westbroek. Hier legde hij zich gedurende zes jaar toe op arbeidsrecht, ondernemingsrecht en de algemene procespraktijk. Sinds 1993 is hij als hoogleraar burgerlijk procesrecht verbonden aan de

Prof. mr. A.I.M. van Mierlo is op 13 juni (her)benoemd in de adviescommissie voor Burgelijk procesrecht

Drs. M. Knapen is economisch en juridisch journalist

Erasmus Universiteit Rotterdam. Van Mierlo is enkele jaren rechter-plaatsvervanger geweest bij de rechtbanken te Arnhem en Rotterdam. Momenteel is hij raadsheer-plaatsvervanger in het gerechtshof te Arnhem. Verder is hij redacteur van het *Tijdschrift voor Civiele rechtspleging* en medewerker aan de losbladige editie van *Burgerlijke Rechtsvordering*. Samen met de hoogleraren C. van Nispen en M. Polak verzorgt hij het nog te verschijnen Tekst & Commentaar Wetboek Burgerlijke Rechtsvordering. Ook is Van Mierlo arbiter bij het Nederlands Arbitrage Instituut.

Het vernieuwde Engelse procesrecht heeft een sterke case

Mr. Eva Schutte
Mr. Grada van Velzen
Mr. Drs. Christ'l Dullaert

In Engeland is het civiel procesrecht ver-
gaand op de schop genomen.
Uitgangspunt is dat de rechter de manager
van een strak en gestandaardiseerd proces-
systeem is dat erop is gericht procedures
zoveel mogelijk te vermijden. Het pri-
maire doel is om partijen zo snel mogelijk
tot een schikking te laten komen. Lord
Woolf heeft aan de basis gestaan van de
'civil procedure rules'.

lijk zeer verschillend zijn, valt er toch iets
voor te zeggen om een aantal elementen
uit het rapport van Lord Woolf in het
Nederlands Burgerlijk procesrecht over te
nemen.

Judicial case management

Uitgangspunt van de Engelse regeling is
dat de rechter 'manager van het proces' is.
De rechterlijke macht is verantwoordelijk
voor de inrichting en het functioneren van
het systeem van civiele rechtspleging.
Daarmee wordt gebroken met het beginsel
dat partijen en hun advocaten bepalen hoe
de procedure verloopt ('de partijautono-
mie') en de rechter zich lijdelijk opstelt. In
het rapport van Lord Woolf³ heet dat 'judi-
cial case management'. Het gaat hierbij
niet om vrijblijvende richtlijnen, maar om
een strak en waar mogelijk gestandaard-
iseerd processysteem. Dit wordt kracht bij-
gezet doordat de rechter een uitgebreid
sanctiestelsel tot zijn beschikking heeft
gekregen om de naleving te bevorderen.

Ook in Nederland gaan er stemmen op
voor een actievare opstelling van de rech-
terlijke macht, zoals onder meer blijkt uit
het wetsvoorstel betreffende de herziening
van het procesrecht⁴ en het Landelijk
reglement voor de civiele rol bij de
Rechtbanken⁵. Het is de vraag of op dit
punt het in Engeland gekozen systeem
integraal moet worden overgenomen,

De klachten, die aan de basis staan van de
vernieuwing van het Nederlandse rechts-
systeem, zijn in grote lijnen dezelfde als
Lord Woolf in zijn rapport 'Access to
Justice' voor Engeland noemt. In het kort:
het systeem is te duur, te ingewikkeld,
ondoorzichtig, en procedures duren te
lang. In Engeland heeft dit geleid tot een
vergaande herziening van het civiele pro-
cesrecht, waarbij de voorstellen van Lord
Woolf zijn verwerkt in 'Civil Procedure
Rules' (CPR). Deze zijn op 26 april 1999 in
werking getreden. De eerste ervaringen
hiermee zijn over het algemeen positief¹,
zoals bleek uit een voordracht van Lord
Woolf die voor het eerst in Nederland
kwam vertellen over de resultaten van zijn
werk².

De vernieuwingen die tot dusverre voor
het Nederlandse Burgerlijk procesrecht
zijn voorgesteld gaan veel minder ver. Van
een fundamentele heroverweging is geen
sprake. Hoewel de rechtssystemen natuur-

- 1 Vergl. The Lord Chancellor's Department, *Emerging Findings, an early evaluation of the Civil Justice Reforms*, report March 2001, te vinden op www.led.gov.uk, afgekort "LCD Report"; alsook CEDR's Civil Justice Audit, www.cedr.co.uk, onder de rubriek "news", en "English civil procedure two years after the Woolf Reforms", mr. D.W.C.L. Struycken, TCR 2001, nr. 3.
- 2 Zie "Verslag studiemiddag Amsterdams ADR Project met Lord Woolf", mevr. mr. W. Jacobs, TCR 2001, nr. 3.
- 3 *Access to Justice*, o.a. blz. 62,72,82,139 en 154.
- 4 Vergl. bijvoorbeeld artt. 2.4.7 en 2.4.10 NRv.
- 5 Zie ook de Contourennota Rechtspraak in de 21e eeuw.
- 6 Vergl. Prof. mr. W.D.H. Asser en Prof. mr. J.B.M. Vranken, in hun preadvies NVvP (1999).
- 7 *Access to Justice*, blz. 4 e.v.
- 8 *Access to Justice* blz. 127 e.v.; Rule 31.16 CPR.
- 9 *Access to Justice*, hfdst. 10.
- 10 Personal Injury Protocol, Protocol for Clinical Negligence, Construction and Engineering Protocol en Defamation Protocol.
- 11 O.a. met betrekking tot beroepsfouten van advocaten en notarissen, intellectuele eigendomskwesaties en incasso.
- 12 Zie o.a. Rules 3.1 leden 4 en 5, 3.9 lid 1 aanhef en onder e, en 4.3 lid 5 onder a CPR.
- 13 Vergl. voor de preprocesuele fase ook Prof. mr. W.D.H. Asser in zijn preadvies NVvP (1999) p.27 e.v.
- 14 *Access to Justice*, hfdst. 12 en Rule 36 CPR.

Lord Woolf, chief justice van Engeland en Wales en daarvoor jarenlang actief als advocaat en rechter, heeft aan de basis gestaan van de herziening van het Engelse procesrecht.

maar men zou in Nederland een stap verder kunnen gaan⁶. Zo zou de rechter verantwoordelijk moeten worden voor een goede oplossing van het geschil. Dit kan alleen indien de rechter zich, anders dan thans praktisch is, de zaak van het begin af aan eigen heeft gemaakt, partijen instrueert en de procedure begeleidt. De rechter zal zich aldus actief als een manager moeten opstellen. Deze actievere opstelling van de rechter brengt een verzwaring van zijn werkzaamheden met zich mee. Dit lijkt op het eerste gezicht, gezien de huidige werklust van de rechterlijke macht en de als gevolg daarvan bestaande achterstanden, niet aan te bevelen. Het 'nieuwe landschap', zoals Lord Woolf dit beschrijft⁷, brengt echter met zich dat procedures zoveel mogelijk worden vermeden en dat, komt het toch tot een procedure, vaak geen vonnis zal hoeven te worden gewezen. Dit zou juist weer tot (enige) ontlasting van de rechterlijke macht kunnen leiden. Het primaire doel is dan ook niet het dossier zo snel mogelijk klaar te stomen voor een vonnis en vonnis te wijzen, maar veeleer dat zo spoedig mogelijk een basis wordt bereikt dat partijen en hun advocaten een schikking kunnen treffen. Mocht een regeling uitblijven, dan is het geschil al zo uitgediept dat een vonnis eerder kan worden gewezen. Lord Woolf geeft de volgende instrumenten om dat doel te dienen:

*'pre-action disclosure order'*⁸

Partijen hebben de mogelijkheid om voor aanvang van de procedure inzage te krijgen in documenten die, als de procedure wordt doorgezet, in het geding zouden moeten worden gebracht. Dit vergroot de schikkingsbereidheid omdat de kansen op succes van een procedure beter zijn in te schatten. In Nederland is een eerste aanzet gegeven met de voorgestelde 'exhibitieplicht' (art. 843a NRv). Dit zou op enigerlei wijze kunnen worden uitgebreid tot de periode voorafgaand aan de procedure.

*'pre-action protocols'*⁹

Dit betreft dwingende voorschriften die partijen, die een procedure willen starten, reeds in de preprocesuele fase in acht moeten nemen. In Engeland zijn al enkele pre-action protocols in werking getreden¹⁰ en een aantal is op dit moment in voorbereiding¹¹. De protocollen voorzien in een eenvoudig en overzichtelijk systeem, waarin voorschriften (onder meer met betrekking tot uitwisseling van informatie) worden gegeven over hoe een redelijk handelende, potentiële procespartij zich voorafgaand aan de procedure dient op te stellen. Valt deze niet te vermijden, dan leidt naleving van het betreffende pre-action protocol er in ieder geval toe dat de procedure voortvarend verloopt omdat alle relevante en/of benodigde informatie is verzameld en partijen daarover reeds een – gefundeerd – standpunt hebben kunnen innemen. Ook hier is een actieve rol voor de rechter weggelegd. Bij niet-naleving heeft de rechter bovendien verschillende sancties tot zijn beschikking,

zowel in de kostensfeer, bijvoorbeeld correcties in de gevorderde proceskostenvergoeding, als onder meer in het opleggen van schadevergoeding en in het instemmen met uitstel¹².

Ook voor Nederland lijkt het aanbevelenswaardig om op verschillende terreinen (te denken valt aan bijvoorbeeld letselschade en beroepsaansprakelijkheid) een 'gedragscode' voor het gewenste preprocesueel gedrag te ontwerpen¹³. Een nadeel is wel dat de naleving van een dergelijke gedragscode, anders dan in Engeland, – in ieder geval voorlopig – zou geschieden op basis van vrijwilligheid. Dit is (deels) te ondervangen door een actieve rol van de rechter. Hij kan bijvoorbeeld bij een vordering tot betaling van buitengerechterlijke kosten er rekening meehouden of de betreffende gedragscode is nageleefd.

*'offers to settle'*¹⁴

Een schikkingsaanbod is mogelijk zowel vóór als tijdens de procedure en kan betrekking hebben op de gehele vordering of slechts een gedeelte daarvan. De incentive om te schikken moet komen van de sancties die de CPR geven. Kort gezegd: degene die dit afwijst en uiteindelijk gedurende de procedure in een slechtere positie geraakt dan het geval zou zijn geweest bij acceptatie van het schikkingsaanbod, wordt gestraft. De persoon in kwestie moet de proceskosten betalen vanaf het moment van het aanbod en kan een verhoging van de rente tegemoet zien¹⁵. Het is raadzaam om de schikkingsbereidheid van partijen op dergelijke wijze met enige vorm van incentive te vergroten. Het →

→ dwingt partijen hun wens tot procederen te heroverwegen.

Vormen van 'alternative dispute resolutions'¹⁶

Lord Woolf vermeldt op een aantal plaatsen in zijn rapport het belang van het bevorderen van 'alternative dispute resolutions' (ADR)¹⁷. Hierbij valt te denken aan onder meer bindend advies, arbitrage en mediation. Volgens de CPR moet of kan een rechter op verschillende momenten de kwestie van buitengerechtelijke afdoening opwerpen. Zo is hij ambtshalve bevoegd om de procedure te schorsen om partijen de gelegenheid te geven een schikking of alternatieve geschiloplossing te beproeven; op gemeenschappelijk verzoek van partijen is hij hiertoe zelfs verplicht¹⁸. Het behoort tot de 'case management' taken van de rechter om te bevorderen dat partijen hun geschil door middel van ADR laten beslechten¹⁹. Recent onderzoek in Engeland heeft opgeleverd dat vanaf invoering van de CPR het aantal zaken waarin partijen hebben gekozen voor een alternatieve geschiloplossing, zoals mediation, al is verdubbeld²⁰.

In Nederland wordt op dit moment in het kader van de experimenten echtscheidings- en omgangsbemiddeling²¹ en het Landelijk project Mediation Rechterlijke Macht²² onderzocht of een structurele voorziening voor doorverwijzing naar mediation bij de rechterlijke organisatie bestaansrecht heeft.

Verschillende snelheidstrajecten

De toegang tot de rechter wordt in het Nederlandse stelsel bepaald door de regels van absolute competentie. Daarbij is niet

alleen de hoogte van de vordering, maar ook het soort zaak (bijvoorbeeld huur-, arbeids- of familiezaak) doorslaggevend. Het onderscheid naar zaken op verschillende rechtsgebieden is als achterhaald te bestempelen. Dit betekent overigens niet dat het kanton zou moeten worden afgeschaft. Integendeel; deze 'sector' zou kunnen dienen voor eenvoudige zaken met een bepaald financieel belang, dan wel een belang dat ligt in de sfeer van 'huis-, tuinen en keukenproblemen', waar men toch de rechter nodig heeft om het conflict te beslechten²³.

“Het gaat niet om het dossier zo snel mogelijk klaar te stomen voor een vonnis, maar zo spoedig mogelijk een basis te bereiken voor een schikking tussen partijen.”

Het Engelse systeem kent rechtspraak op maat. Er zijn drie tracks: de 'small track', een eenvoudige en snelle procedure voor claims tot £ 5000, de 'fast track' voor claims tussen £ 5000 en £ 15000 en zaken die betrekkelijk eenvoudig zijn, en de 'multi track', voorbehouden voor zaken met een financieel belang boven £ 15000 en voor zaken die om andere redenen complex zijn. De rechter bepaalt bij welke track een zaak moet worden ingedeeld. Is een zaak eenmaal ingedeeld in een bepaalde track, dan weet de rechtzoekende wat hij zowel voor wat betreft de duur als de inhoud van de procedure kan verwachten.

Omslag advocatuur

De rechtspraak is er voor de justiablen en niet om advocaten en rechters van de straat te houden. Voor de kwaliteit van rechtspraak geldt dat deze goed en rechtvaardig, maar ook snel, goedkoop en efficiënt moet zijn. Het zou de kwaliteit ten goede komen als het 'case management' wordt geïntroduceerd, analoog aan het Engelse

systeem. Niet alleen voor rechters, maar ook, en misschien wel met name, voor advocaten zal dit een omslag betekenen. Vanuit de advocatuur in Engeland (en dat zal in Nederland niet anders zijn) werden de voorstellen van Lord Woolf aanvankelijk met de nodige scepsis ontvangen. Het lijkt er inmiddels op dat de meerderheid de omslag heeft gemaakt en positief staat ten opzichte van het nieuwe systeem²⁴. Dat de ontwikkelingen in Nederland een zelfde kant opgaan, ligt dan ook in de lijn der verwachting.

Mr. Eva Schutte werkt bij Van Doorne Advocaten en Mr. Grada van Velzen bij Vos Lietaert Peerbolte Advocaten. Het artikel is een bewerking van een theorieopdracht die beide auteurs maakten in het kader van de postdoctorale beroepsopleiding ADR voor juristen. Mr. Drs. Christ'l Dullaert is directeur van het Amsterdamse ADR-project.

¹⁴ Access to Justice, hfdst. 12 en Rule 36 CPR.

¹⁵ CPR Part 36.

¹⁶ De meest bekende vormen van "Alternative Dispute Resolution" (ADR) zijn bindend advies, arbitrage en mediation, vergl. ook "ADR Principals and Practise", H.J. Brown en A.L. Marriott.

¹⁷ Access to Justice, o.a. blz. 4, 18 en 220.

¹⁸ Vergl. o.m. Rule 26.4 CPR.

¹⁹ Rule 1.4 (2) sub e en f CPR.

²⁰ Zie par. 3.15 en 4.10 van het LCD report.

²¹ Het wetenschappelijk onderzoek van de experimenten echtscheidings- en omgangsbemiddeling wordt waarschijnlijk in september a.s. aan de Tweede kamer aangeboden.

²² Zie o.m. "Ervaringen, valkuilen en leerpunten in het project "Mediation naast rechtspraak", mevr. mr. M. Pel, TvA, 2001/2.

²³ Zie ook "Takenpakket voor de kantonrechter nieuwe stijl" van mr. E.M. Visser, NJB afl. 40, 10 november 2000, pag. 1962 e.v.

²⁴ Vergl. LCD Report par. 9.8.

Interregnum: U nadert een gevaarlijke kruising!

Terecht vraagt Willem Heemskerk aandacht voor de valkuilen die zich voordoen op de weg naar een rechtsgeldige internationale EU-betekening (Interregnum Betekeningsverordening, Adv.Bl. 2001, pag. 533-536). Ik plaats twee kanttekeningen en een waarschuwingsbord.

Betekening aan het kantoor van de procureur in de vorige instantie

De mening, dat bij betekening aan de laatstelijk gekozen woonplaats (art. 83 lid 1, art. 343 lid 1 en 407 lid 5 Rv.) en niet-verschijnen van de buitenlandse wederpartij de rechter in het interregnum alsnog de gelegenheid dient te bieden tot zogenaamd herstel, is misschien verdedigbaar. Maar ik vrees dat die weg tot ongelukken leidt. De EG-Betekeningsverordening (Vo.) heeft rechtstreekse werking. De hoofdregel van art. 9.1 Vo. bepaalt dat de datum van betekening is de datum waarop betekening overeenkomstig het recht van de aangezochte lidstaat is geschied. De ‘termijnreddende’ bepaling van artikel 9.2 Vo. (bij termijnen geldt de nationale betekeningregel van de eiser) biedt mijns inziens alléén uitkomst als de betekening conform de Betekeningsverordening heeft plaatsgevonden. Dat kan alléén via art. 4, 8° Rv. omdat de laatste volzin, gelukkig, overeenstemt met art. 14.1 Vo. (betekening van gerechtelijke stukken rechtstreeks per post, mits met inachtneming van door de aangezochte staat gestelde voorwaarden). Betekening aan het kantoor van de procureur van de vorige instantie is Verordenings-onbekend. Dat brengt mee

dat voor die betekening de ‘termijnreddende’ bepaling van art. 9.2 Vo. niet geldt. De wijze van betekening voorzien in art. 343 lid 1 en 407 lid 5 Rv. wordt dan ook niet genoemd in de circulaire van 6 april 2000, St.crt. no. 70 van onze Minister.

De gedachte dat de praktijk die werd gevolgd met HR 27 juni 1986, NJ 1987, 764 nt. WHH (Segers/Mabanaft GmbH) onder de sedert 31 mei jl. in werking getreden Betekeningsverordening tijdens het interregnum zou kunnen worden voortgezet, is mij sympathiek maar voor discussie vatbaar. De Staatscommissie voor het Internationaal Privaatrecht wijst er in haar schriftelijk advies van 12 april 2001, par. 7 aan onze Minister terecht op dat de systematiek van deze Verordening afwijkt van het Haags Betekeningsverdrag 1965, en dat het van groot belang is dat de rechtspraktijk daarop wordt gewezen. Het wezenlijke verschil tussen beide instrumenten is hierin gelegen, zo gaat de Staatscommissie voort, dat het Haags Betekeningsverdrag 1965 geen inbreuk maakt op het (in het Nederlands procesrecht gehanteerde) uitgangspunt dat de betekening ‘geacht wordt plaats te vinden in de staat van herkomst van het te betekenen stuk’ (bijvoorbeeld door betekening ten parkette), en er in de aangezochte staat ‘slechts’ een nadere betekening of kennisgeving plaatsvindt aan degene voor wie het stuk is bestemd, terwijl de Betekeningsverordening het uitgangspunt hanteert dat de betekening plaatsvindt in de aangezochte lidstaat, op welk uitgangspunt uitsluitend in art. 9.2 Vo. een uitzondering

wordt gemaakt. Een partij die woonplaats heeft in een Europese staat (niet zijnde Denemarken) geniet de bescherming van de Betekeningsverordening (vgl. par. 29 van het advies van de Staatscommissie). Ik merk nog op dat de in het voorgestelde art. 4a lid 3 Rv. geboden mogelijkheid van betekening aan de laatstelijk gekozen woonplaats in Nederland (de procureur uit de vorige instantie) voor wat betreft de termijnen niets toevoegt. Vereist blijft immers náást de betekening aan het kantoor van de procureur de betekening langs de weg van art. 4a lid 2 Rv. (verzending exploit door deurwaarder aan ontvangende instantie ter betekening aan de wederpartij); deze verzending, op dezelfde dag, fixeert (ook) de datum van betekening. Mag trouwens rechtstreekse toezending of betekening met voorbijgaan aan de ontvangende instantie in dit geval niet meer (‘mits’)?

Executie- en beslagrecht

Ik veroorloof mij nog op een ander knelpunt te wijzen. Gezien noot 5 bij het artikel lijkt het erop dat betekening conform art. 4, 8° Rv. buiten het kader van een in Nederland in te leiden of aanhangige procedure evenzeer tot gevolg heeft dat de termijnreddende bepaling van art. 9.2 Vo. (voor Nederland: fictieve betekening) kan worden ingeroepen. Ik deel die mening niet. De ‘termijnreddende’ werking van genoemde bepaling art. 9.2 Vo. betreft alleen betekening in het kader van een ‘in te leiden of hangende procedure’. Daarom heeft Nederland nog vlak voor de inwerkingtreding op 31 mei jl. van de EG-

Betekenningsverordening aan de Europese Commissie meegedeeld dat Nederland gebruik zal maken van de in art. 9.3 Vo. geboden 'afwijkingmogelijkheid' in zoverre dat de nationale betekenningsregel ook geldt voor betekening in het kader van het executie- en beslagrecht. Dienovereenkomstig zijn bij Nota van Wijziging d.d. 27 juli 2001 de artikelen 4a lid 3 Rv. en 1.6.11a lid 3 NRv. aangepast. Daarom is het raadzaam bij beslag en executie gedurende het interregnum de kortste weg te kiezen náást de betekening conform art. 4, 8° Rv. jo. 14 Vo. Ik denk daarbij aan rechtstreekse toezending aan een deurwaarder in de aangezochte staat ter betekening aan de wederpartij. Dan nog vrees ik dat het 'a hell of a job' wordt om in EU-landen waar reële betekening geldt, te zorgen dat het exploit de wederpartij bereikt binnen de bijvoorbeeld in artt. 443 lid 1 en 505 lid 1 Rv. voorgeschreven termijn van drie dagen. De geruststellende woorden van onze Minister op pag. 4 van de Nota naar aanleiding van het Verslag d.d. 27 juli jl. (27748, nr. 5), dat uit dit knelpunt wel geen bloed zal vloeien, blijven voor zijn rekening. Alleen de door hem voor de Uitvoeringswet vooralsnog afgewezen terugwerkende kracht kan het onvermijdelijke bloed stelpen.

Het taalvereiste

Ten slotte plaats ik een waarschuwingsbord. Het voorgestelde art. 4a lid 2 Rv. biedt de mogelijkheid om ofwel een afschrift van de dagvaarding ofwel een vertaling van de dagvaarding te verzenden ter betekening. In de toelichting (pag. 10) op

dit artikel wordt er terecht op gewezen dat art. 8 Vo. degene voor wie het stuk is bestemd toestaat om te weigeren om het stuk in ontvangst te nemen indien het niet is gesteld in de taal van de aangezochte staat. De ontvangende instantie moet de wederpartij op die weigeringsgrond zelfs attenderen! Bepaald onduidelijk is of die weigering op grond van het ontbreken van een vertaling tot gevolg heeft dat de betekening in het geheel niet is aangevangen, en dus ook de termijnreddende werking van art. 9.2 Vo. 4a lid 3 Rv. niet kan worden ingeroepen. Het antwoord op deze vraag is van het grootste belang voor degene die in appèl of cassatie tijdig een verzoekschrift moet indienen of in verzet of cassatie een dagvaarding moet laten uitbrengen. Die gerechtelijke stukken moeten - trouwens ook in spoedappel - de gronden bevatten. Zo'n vertaling kost behoorlijk wat tijd en die vertaaltijd gaat dan feitelijk af van de rechtsmiddeltermijn. Het zou praktisch zijn wanneer het 'betekenningscircus' niet wordt afgebroken in geval van weigering op grond van een ontbrekende vertaling, maar wordt onderbroken. In dat geval blijft de datum van oorspronkelijke verzending door de verzendende instantie in stand en is - in het algemeen - de termijn gesauveerd. Toch zijn er aanwijzingen, dat de aanvrager niet mag rekenen op deze praktische benadering. Het ontbreken van de vertaling lijkt niet te vallen onder de ontbrekende stukken of gegevens, die op grond van art. 6.2 Vo. kunnen worden aangevuld. Integendeel, weigering op grond van het ontbreken van de vertaling leidt tot terugzending door de

ontvangende instantie van de aanvraag (art. 8.2 Vo. en considerans onder 8 en 9). Bovendien wordt de regeling van het tijdstip van betekening in art. 9 Vo. uitdrukkelijk vastgesteld 'onverminderd artikel 8' dat nu juist de mogelijkheid geeft het stuk zonder vertaling te weigeren. Totdat een authentieke interpretatie voorhanden is, doet de advocaat die bij de betekening een termijn in acht moet nemen er verstandig aan om een vertaling van het exploit mee te zenden, niettegenstaande de extra druk die dit op de termijn tot gevolg heeft.

Eenvoudiger en sneller?

Het doel van de EG Betekenningsverordening is dat het allemaal sneller en eenvoudiger zal gaan verlopen. Dit wilde ook het Haags Betekenningsverdrag van 1965, zonder resultaat. Of de betekening en kennisgeving via een ontvangende instantie sneller (en zekerder!) zal gaan, moet nog worden afgewacht; de considerans (9) spreekt hoopvol van betekening 'binnen enkele dagen'. Maar eenvoudiger is het er stellig voor ons niet op geworden. De hoop is, wederom, gevestigd op onze Hoge Raad, die wellicht nog genoeg ruimte vindt om met toepassing van art. 93 lid 3 Rv. de mogelijkheid tot herstel te bieden, zoals hij dat ook heeft gedaan in verband met het Haags Betekenningsverdrag (HR 27 juni 1986, NJ 1987, 764 nt. WHH: Segers/Mabanaft GmbH). Of zou het nieuwe art. 9 Vo. (regeling tijdstip betekening) dat als verbetering ten opzichte van het Haags Betekenningsverdrag wordt bejubeld, hier averechts werken?

